اجتماعي نظريات

د

كل يا جلا الفتي

Ketabton.com

فهرست

سر ليك:	مخ:
فکر	۱ـ۵
کاراوعمل	۵ـ۸
له کار سره علاقه	۸ـ۹
عقيده	۹ـ۱۰
اخلاق	۱۰ـ۱۲
تعليم او تربيت	۱۲ـ۱۳
دقضاوت شعور	۱۳ـ۱۴
ذوق	۱۴ـ۱۵
خيال	۱۵ـ۱۶
عشق او حرص	۱۶ـ۱۸
دمشرانو عشق	۱۸ـ۲۰
يوازيتوب	۲۰ـ۲۱
زه او ته	۲۱ـ۲۲
سترګي مه پټوئ	۲۲ـ۲۳
دزماني تغير	۲۴ـ۲۵
برابرنه دی	۲۵ـ۲۶
داسلام درد منو!	۲۶
دسبافکر	۲۷
پخواني ډيوي	۲۷ـ۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم ا الله الرحمن الرحيم

فکر

په هغه تورتم کښې چې شعور او احساس د ړندو په شان امساټکوي. هلته چه د شرق و غرب امتیاز نشي کېدای او هرڅه مجهوله وي. په هغه ځای کښې چې د اسمان ستوري چاته لورې او لودن نه ښئي او سترګه په سترګه نه ښکاري.

په هغه وخت کښې چې بې له حیرت او ابها مه بل هیڅ شی نه وي موجود او دقبلې پته نه وي معلومه، سړی به کومې خواته دریږي؟ او کوم لوري ته به سجده کوي؟

په دغسې حا ل کې انسان مکلف دی چه فکر به کوي او هرې خواته چه فکر رهبري وکړه هماغه طرف ته به مخ اړوي او خدای(ج) ته به لاس په نامه دریږي.

په دغه وخت کښې که دی لمر خا ته خواته ولاړ وي ده ته دلمر بنده نه ویل کیږي بلکه دقبلې اهل باله شي.

دده قبله او کعبه په دغه حا ل کښې دمشرق (١) په لوري انتقا ل کوي او په دغسې مواقعو کښې چې انسان هرې خواته دفکر په نغوته مخ واړوي دلوی ښتن مخ هماغه لور وي او د خدای کور هماغلته بویه.

په دغه شان موقف کښې که ځلورتنه ځلورو خواو ته د خپل فکر په اشاره او اجازه مخه کړي او ددوه تنو فکر هم په یوه خوا اتفاق ونه کړي، ځلور واړه داسې مثا ل لري لکه چه کعبه په مینځ کښې وي او هریوه یې یوه دیوا ل ته مخامخ ولاړوي.

دلته منطق اوبرهان سړي ته په یقین سره داوایي چې په دې ځلورو وتنو کښې که یوه د قبلې لورې موندلې وي، درې نور خو ارومرو په بله خوا ولاړ دي او غولیدلي دي مګر پاك خدای د ځلورو واړو مختلف او مخالف فکرونه پخپل دربارکښې قبلوي او دیوه لمونځ هم له قبلې نه چپ نه ګڼي.

دلته منطقی قیاس د درو تنو په غلطوالی قطعي حکم کوي او په احتمالی ډول دیوه تن دفکر او رای په صحت قایلیږي ځکه چې که دغه ځلورتنه، شرق وغرب، جنوب او شما ل ته نه وي ولاړ بلکه په ځلورو کنجونو دربدلی وي ټو ل په غلطه ولاړدي او یوه هم صحیح لورې نه دی موندلی مګردغه علمي اوعقلي فیصله سره له دغه برهانه اعتبار نه لري او د هریوه فکر حق ګڼل کیږي ځکه چې په دغه حین کښې له انسان سره بې له فکر کولو او تحری څخه بله وسیله نشته او هیڅ یو د بل د فکر په منلواو قبلولو نه دی مکلف، که په دوی کښې یوتن ډیر هوښیاروي هغه نور د خپل فکرپه پیروی نشي مجبورلی او نه هغه بل داکولی شي چه ده ته به یوه خوا حقه معلومیږي اوسره له دې به د بل په فکر پسې درومي اوکعبه به د بل په نظرګوري.

دلته د هریوه فکري او عقلي تکلیف همدغه دی چه پخپله فکر وکړي او له خپل فکرنه کار واخلي.

په اسلام کښې د ځلورو مذهبونو حقانیت په همدغه اساس بنادی او هغه فکری اختلاف چه د ځلورو امامانو مینځکښې موجود دی د هیڅ یوه دفکر حقانیت نه سلبوي.

له دېنه انکار کېدای نشي چې دانسان فکر قاصر اوضعیف دی، دده په نظرکښې یوشی په بل راز معلومیږي په ډیرو شیانوکښې انساني فکر غولیږي، سهوه کیږي او غلطیږي مګرسره له دې لـوی خدای پخپل حق اوصحیح کتاب کښې هرهر ځای انسان ته دتفکر او تعقل امرکوی او هغه څوک چې فکر نه کوي ملامت بولي.

(١) دلته د افغانستان د قبلې لورې په نظر کې نیول شویدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدغه ځايه مونږ دفكر د ازادۍ په ضرورت پوهېدلى شو او په اجتماعى مسايلوكښې فكركول اوفكرښكاره كول يو ډيرضرورى امرګڼو.

مونږ بايد فكر او د فكر خاوندانو ته موقع ورکړو چې خپل کاروکړى او خپله وظيفه په ازادانه ډول اجرا کړي.

دنن ورځې ديموكراسي هم انسان ته همدغه توصيه كوي چې هرڅوک بايد خپل اجتماعي افكار او نظريات څرګند کړي او فكر ونه مختنق نشى.

كه څوک كوم نا اشنا او نوى فكرښكاره كوى څوک دا حق نه لري چې هغه له ستونى كلک ونيسي اوملامت يې کړي ځكه چې هرفكر اورمرو حق نه وي او حق ته نشي رسيدلى، هر سړى په دې مكلف هم نه دى چه هرګوره به پخپل فكركښې حقيقت ته ځان رسوي اوهيڅكله به نه سهوه كيږي، مګر دا د هر يوه وظيفه ده چه فكر به كوي او حقيقت به لټوي.

مونږ به فكركوو او په حقايقو پسې به ګرزو كه ورسېدو دوه اجره دي او كه سهوه شوو نو فكركو ل پخپله يوښه كاردى او انسان له غفلته پرې خلاصيږي.

د دنيا ډيرلوى مفكرين اومشهورپو هان ډير ځله پخپل فكر كښى سهوه شوي او غلط افكار ورځنې پاته دي چه انسان دبدبختى خواته روانوى مګرسره له دې دفكر ازادى يو ضروري امردى.

كه څوک ووايې چې انسانانو په دنياكښې ډير بدبد كارونه وكړه او ډير ضررونه او فسادونه يې انساني جوامعوته ورسول، راځئ چه دغه نسل قطع كړو او انسان پرې نږدو چه دې دنياته راشي دا خبره عيناً داسى معلوميږي لكه چه سړى دفكر غلطى او اضرار په نظركښې نيسي او د فكر آزادي سلبوي.

دوى دومره فكر نه كوي چې دانسانى جوامعو وركول ددى دپاره چې دوى ته ضرر ونه رسيږى يا دوى چاته ضررونه رسوي څومره غلطه خبره ده.

دفكر مختنق كول او محوه كول دانسانيت په ستونى پښې اينبودل او انساني جامعه د حيوانيت خواته رابلل دى.

مونږ بايدفكر وكړو او بى فكره نشو، دفكر ازادي كه د خاينانو، غدارانواوريا كارانو دپاره ضررلرى ديوه ملت دپاره ډيرمفيد معلوميږي او دسړيتوب ترقى ورپورى موقوفه ده.

كه فكرونه آزاد شي او هرڅوک خپل نظريات ښكاره كړى شي مفكرين او فكرى مشغله پيداكيږي دغه دمملكت مهم مسائل چې اوس په كښې فكرونه ګنګس اوحيران دي او د مشكلاتو علاج رانه ورک دى اصلى علت يې همدغه دى چې په كلونو كلونو فكرونه ايسار شوي او مختنق شويدي، له دغسى محبوس او مقيد فكرنه د حل لاره غوښتل هيڅ معنى نه لري.

مونږ اوس پخپل مملكت كښې لوى لوى خلق لرو او عالمان هم شته مګر دفكر خاوندان ورته نشوويلى ځكه چې دوى فكر نشوكولى اوفكريې نشو ښكاره كولى، دلته دتفكر مشق او تمرين چانه دى كړى او ددې ورزش دپاره خلق نه دي تربيه شوي، دلته ډيرو پو هانو دډيرو ناپوهوخلقو خبروته ښه ويلي او د دې په ځاى چه څوک له چانه فكروغواړي كوركورانه تسليم اواطاعت غوښتل شويدى، پدې ځاى كښې پوهان مجبور شوي دي چه ددين او مذهب مخالف ته ددين حامى ووائي اوتل دزوررو فكروستائي، څوكاله دمخه چاپدى هېواد كښې ښو ته ښه او بدو ته بدنشو ويلى، څوک چه دفكر اورايي خاوندان بلل كېده په زندانو نوكښې واچول شوه اوفكرونه يكښې مضمحل شوه اوس دنيا بل راز شوه او ددې عصر كارونه له مونږ نه فكر غواړي او دېخوفكرونو تقاضاكوي، مونږ اوس مجبوريوچه فكراو د فكر خاوندان پيداكړو يعنى دفكركولو مشق اوتمرين وكړو، ددې مشق دپاره ميدان اوغولى په كاردى چه هغه جرايد اومطبوعات دي مطبوعات بايد ازاد وى او ازاد فكرونه پكښې ځاى پيداكړي پدې كاركښې ډيرې فايدې دي او دغه ازادى زمونږ دپاره ډيره ضرورده اوس زمونږ په مغزوكښې فكرونه وچ شوي او لكه هغه جنين چه ډيره موده د مورپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګيږه کېږي مړياته شي او نشي متولد کېدای مونږ هم دفکرپه توليد قادر نه يو. که چيري دجرايدو او مطبوعاتو ازادی ديوه قانون له مخی پيداشوه له دماغونونه به څه وزيږي اوسرګرداني به ورکه شي.
هريوبه دخپل فکر په صحت او غلطی پوه شي ځکه چه فکر ازادشي انتقاد هم ازاديږي او هرڅوک ښوته ښه او بدوته بدويلی شي.
دغه دفکرمشق اوتمرين به په فکر کښی قوت او رشد پيداکړی، زمونږ مفکرين به په اجتماعياتو، اقتصادياتو اوسياسياتوکښي سمي اوصحيح لاري وموميي اوزمونږ مشکلات به خدای(ج) حل کاندي.
مونږ به دسمو او صحيح فکرونو قدر وکړو او دفکر خريداران به په وطن کښي پيداشي، مفکرين به علم اوعرفان ته راغب شي چه دعلمی تتبعاتو په رڼا کښي ښه فکرونه ومومي اوښي لاري وپلتي.
که فکر ازاد شو هرڅوک به دخپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.
عدالت په همدغه وسيله په يوه مملکت کښی قايمېدلی شي اومظالم ورکيږي مونږ بايد مظلوم ته داحق ورکړو چه دظالم ظلم اود خاين خيانت بيان کړي او حق وويلی شي، همدغه شی دفکر ازادي بلل کيږي او ډير اصلاحات پرې مرتب کېدلی شي، که فکر ازاد شو دلته به اخلاقی شجاعت اواسلامي جرئت او حقانيت پيداشی بيا به ظالمان ددغومره ظلم او خاينان ددغومره خيانت جرئت نشی کولی او هرڅوک به خپله چاره په اوبوکښيويني.
فکر او قلم چه هر څومره ازاد شي هغومره اعما ل اوافعا ل مقيد کيږي او قوانين تطبيق پيداکوي يعنی له اصولو اوقوانينو نه خلاف څوک څه نشي کولی او هرسړی پخپل عمل اوکردار کښی محتاط وي.
په هرځای کښي چه ښوته ښه اوبدوته بد نه ويل کيږی هلته ښه اوبد مشتبه کيږي او امتيازئی له منځه ځي، په دغسی ځايوکښي دظلم او خيانت دپاره زمينه مساعده کيږي او عدالت مري، دهمدی لامله په اسلام کښی حق ګوئی اوظالمانو ته حق ويل ډير لوی عبادت اوفضليت ګڼل شوی او له هرڅه نه زيات اجراو ثواب لري.
داسلام په ارکانو کښی دژبې اقرار او دزړه تصديق دواړه ضرور ګڼل شوی او ددی خبرې همدغه معنی ده چه بايد سړی خپل عقايد او افکار ظاهر کړي او دافکارو د اظهار دپاره زمينه مساعده کړي. هغه څه چه په زړه کښي وي او په خوله نه ويل کيږي محوه کيږي او مري، همدغه وجه ده چه په غيرديموکراسی مملکت کښي افکار او نظريات نشوونمانشی کولی او دفکر خاوندان نه پيداکيږي.
دديموکراسی او دکتاتوری په بحث کښي ځيني پوهان وائي په دابتدائی اوبي علمه ملتونو کښی يو ښه دکتاتورپه کاردی چه پخپل فکراوخپله اراده د مملکت دپاره کاروکړي او بي له دېنه چه دچافکر ته وګوري اوله چانه فکر واخلي پخپله نظريه روان شي او پيشرفت وکړي، دوی پخپل بيان کښي دايو شرط زياتوی، چه دکتاتوربايد دځان دپاره کارونکړي اووطن خواه و ملت خواه سړی وی ددې نظريې خاوندان دلايل هم لری اووائي په کوم هيواد کښي چه عمومي فکر روند اوکوڼ وي، دخير او دشر تميزپه ښه شان نشي کولی او پخپل بهبود نه پوهيږي هلته که ديموکراسی رايجه شي مملکت دانحطاط خواته دروميي او پرمخ تګ ئي له عقله لری خبره ده.
دانظر په زمونږ په وطن کښی دډاکتر اقبا ل له اشعارو او ځينو نورو مفکرينوله اثارو اقتباس شوېده مګرددنيا ډير پوهان په هرځای اوهروخت کښی ديموکراسي اود افکارو ازادي له بل شان حکومتونو غوره ګڼي او دديموکراسی او دکتاتوری په باب کښی وائي((دمېلمستيا ډيره خرابه کوټه دانتظار له ډيري ښي کوټي نه بهتره ده))
په دي باندي بايد سړی اعتراف وکړي چه هرفکر حق نه وي او ډير ځله د ډيرو کسانو فکر هم خطاکيږي نوديوه دکتاتور فکر به څنګه هروخت اوپه هر ه مسئله کښی له سهو او خطانه خلاص وي.
داممکنه ده چه دډيرو پوهانو اوهوښيارانو دفکرپه مرسته حق او حقيقت ته ورسيږو مګرپه يوه فکر باندي هر وخت دحقايقو کشفول امکان نلري.
ديوه مجتهد او امام په حق کښي هم داخبره منل شوېده چه شيخ کله سهوه کيږي او کله حق ته رسيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ديوه سړي فکر او دډيروفکر هېڅکله يو راز قيمت اويو حق نشي پيداکولی که يوتن فکروکړي او فکرئې له عقل اوقياس سره برابر هم وي بياهم داجتماع يعنی دډيرو خلقو د فکر په مقابل کښې ضعيف دی او دجماعت فيصله دفرد له فيصلی نه قوت لري، پدی خبره کښې هيڅ تردد نه دی پکار چه ديموکراسۍ اوشورائي اصول هرګوره ښه دي او په هغه ځای کښې چه هرڅوک دفکر کولو اوفکر ښکاره کولو حق لري او کارونه دجماعت په فکر کيږي هلته دعدالت امکان له هغه ځای نه زيات موجود دی چه يوفکر حاکميت او تسلط لري او ټول کارونه ديوه سړي خوښې ته سپارل شوی وي، ديوه سړي فکر د اعتماد وړنه دی، انسان سره له دې چه خدای ډير فضايل ورکړيدی بياهم يوازې په انفرادي صورت يو ضعيف متحير اومتر دد مخلوق دی چه پخپله هم پخپل فکر باندې اعتماد اوتکيه نشي کولی اوپه هرشي کې داجتماع شاګرد دی او د جماعت له تاثير لاندې دی.

زمونږ دابحث يوه باريکي لري چه ظاهراً د تناقض رنګ پيداکوی ځکه چه کله د فرد فکر ستايو او حق ئې ګڼو، کله ورته قاصر اوضعيف وايو او عدم اعتماد پرې ښکاره کوو د همدې لامله د جماعت فکرمرجح او غوره ګڼو مګرکه څوک دقت وکړي هغه پوهيږي چه دفرد فکر سره له نيمګړتيا او قصوره د خير و شر، دښو اوبدو مميزدی، که سړی سل ځله پخپل فکر کښی غلط شي بياهم بايد په هره خبره کښی فکروکړي اوفکر پرې نږدي.

فکر دانسان يوداسی ملکری دی چه که هرڅومره سهوې اوغلطې ورځنې ووينې اوډير تاوانونه وروړسوی بياهم لاس ورځنې ناخلی اوپه هره خبره کښی ترېنه سلا اومشوره غواړي، داچه مونږ د يوه سړي فکر دنورو افرادو دفکرپه مقابل کښې نه منو معنی ئې دانه ده چه د فرد فکر ته اعتنا نلرو بکه معنی ئې همدغه ده چه د فرد فکر ته زياته اعتنا لرو، که مونږ ديوه سړي فکرته هرڅه وسپارو معلومه خبره ده چه دبل فرد او دنورو افرادو فکرته څه اهميت نه ورکوو او په احترام ورته نه ګورو.

ځينی داسی افراد شته چه پخپل غلط فکرډير ټينګ دريږي او دبل صحيح فکر ته نه وراوړي، دهمدی لامله وايو چه ديوه مملکت کارونه بايدپه يوه فکر اجرانشي او يوه فکر ته هرڅه ونه سپارل شی.

دهرسړی فکر دهغه دتصوراتو اوشغل و مصروفيت له تاثيرلاندې وي او واقعات و حوادث، تلقينات او تبليغات فکررا اړوي، حب او بغض، خوشبيني او بد بيني د فکرپه بدلون کښي ډير دخل لري.

ديوه سړي فکرچه يوې خواته متوجه شي په هغه خواکښې ډير باريک شيان هم وينی مګرپه بله خواکښې ډيرواضح شيان نشی ليدای يائې نشی منلی نوهرکله چه څوتنه په يوه موضوع کښی فکروکړی او هريو د مختلف نظر خاوندوي نوموضوعاتوته له مختلفو خواوُ کتل کيږي او ټول اطراف اوجوانب سنجول کيږي، ددغو ټولو فکرونوله مقارنې اومقابلې څخه يوه معتدله فيصله په لاس راځي اوله انفرادی فکر څخه افراط او تفريط ورکيږي.

مونږ بايد د هر فردفکر ته په احترام وګورو اوپه حق ورته قايل شو، دهيچا فکربې له قوي اومنطقي دلايلو دبل دفکر تابع ونه ګڼو او دا و نه وايو چه يودې دبل په فکرپسې په پټو سترګو اوبې دليله روان شي مګردفکرونو شريکول او د فکر تول يوه ضروري خبره ده او دمنطق وبرهان يا صحيح استدلال په مقابل کښی له خپل فکره تېرېدل اودبل فکرمنل په کاردی.

داشتباه په وخت کښي چه له څوتنو نه قبله ورکه شي هريو به پخپل فکر يوې خواته دريږي مګرکه له يوه سړي سره قطب نما يا کومه داسې صحيح اله موجوده وي چه لوری اولودن معلوموي هلته به هر څوک هرطرف ته مخ نه ګرزوي.

په فکر کولوکښې بايدله دقت اوتعمق نه کار واخستل شي، ډير خلق وي چه فکر ئې يوې خبرې ته ډير ژررسيږي اودچا خبره په نيمه پوهيږي مګرپه مسائلو سطحي اوسرسري تيريږي دغسې کسان په رشتيا چه په نيمه پوهيږي او پوره نه دي پوهېدلي، ديو عالم او بې علمه په فکر کښې همدغومره فرق وي چه دهغه په فکر کښې دقت موجودوي او ددې بل نظر برسېره او څرښنده تيريږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکربايد له فعل اوعمل سره تماس او تعلق ولری او دتجاربو په محک ئې صحت او سقم معلوم شي، تجربه په حيات کښې ډير تاثير لري او پس له کړاو او کارکولو لاس ته راځي، هرکله چه افکار عملي شي اوپس له تجربې نه ئې صحت معلوم شي هغه وخت دعلم درجه مومي اوقوت پيداکوي.

چه لـه لـرې سـرې کانـدي سنجشـونه کارتـه نـه رانـږدې کيـږي کـړي فکرونـه

لـه دې فکـر اوسنجشـه پيـداکيږي دماغونوکښـې سودازړوکښـې غمونـه

بـې لـه فکـر ه چـه څـوک کـار کـړي خوشـې زيـار کـړي

چـه بـې کـاره کـړي فکرونـه ځـان خـوارکړي

چـه عمـل اوفکريولـه بلـه بېـل شـي

عمـل خوارشـي فکـر ورکـه سـمه لارکـړي

کار او عمل

وروسته له فکر کولوکار اوعمل په کاردی، بې عمله فکراو بې فکره عمل يو هم سمه او صحيح نتيجه نه لري، فکر د همدې لپاره دی چه سړي ته کار او دکارسمه طريقه وښئي، د انسان صلاحيت اوقابليت دکار اوعمل له مخې معلوميږي.
تقوی او عدالت، ظلم او فسق دانسان په اعمالو اوکردار کښې ځان ښئي.
له ښه فکر نه ښه اراده او له ښې ارادې نه ښه عمل پيداکيږي ځکه کار اوعمل ته د فکر نتيجه اوغايه وايو او اصلي مقصد يې بولو.
فکر پخوا له عمله ديوه مړی مثا ل لري اومفکوره په عمل ژوندی کيږي دفکر صحت او غلطی پس له کار او عمله معلوميږي هغه فکر چه عملي کيدای نشي څه قيمت نه لري.
څوک چه فکر کولی شي اوکارنشي کولی هغه لکه ګوډ اوشل داسی دی چې هيڅ ځاي ته نه رسيږي اوپه هروخت کښې بل ته محتاج دی.
هغه چه کارکولی شي اوفکر نشي کولی دړندو مثا ل لري چه لياره نهويني او په لياره تللی شي.
کاردانسان هغه اقتدار ځرګندوي چه دلوی څښتن له قدرت څخه فيض اوبرخه لري اوانسان ته د خلافت حق ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنطق پوهانو انسان په نطق (عقل) اوفکر له نورو حیواناتو بېل کړی مګر که نوي اصطلاحات جایزوګڼل شي نوپه کار او فعالیت یې بېلول بهتر دی.

د ځمکې په ټولو ژوو او حیواناتو کښې انسان یوفعا ل اوکاریګر مخلوق دی چې دده په کارونو اوفعالیتونو دادنیا معموره او ودانه ده، دغه لوی لوی ښارونه او لوړي ماڼۍ، دغه دکار فابریکې او ماشینونه دغه سمسورباغونه او شنه فصلونه،دغه لوي جهازونه د اورګاډی او طیارې د انسان دفعالیت اوکار شوا هد دي چې انکار ترېنه نشي کیدلی.

پاک خدای په کار او فعالیت کښې د خلقت او ایجاد قوت اېښی دی او داسې څه ترېنه پیداکیږي چې دمخه یې تصور هم نشی کېدای.

دا ممکنه ده چې دریابونه وچ شي، دغرونو کاڼې تمام شي ، دپادشاهانو خزانې تشې شي، په معدنوکښې څه پاته نشي او هرڅه خلاص شي مګر هغه څه چه دکاراو عمل په کځوره کښې دی هغه تمامېده نه لري او وخت په وخت نوی شیان ترې را اوزي.

دانسان اصلي اوحقیقي ثروت کاراو دکاراستعداد دی،په همدغه شی انسان هر څه پیداکوي او له جهانه ددنیا او اخرت استفاده کوي انسان د کار او فعالیت په مرسته مړه مواد هم په کار اچوي او د ژوندیو شیانو کارترېنه اخلي، دغه ماشینونه چې ده په حرکت راوستلي دي او شپه ورځ کار کوي دا خبره ثابتوي چې انسان په نورو شیانو کښې هم دکار اوفعالیت استعداد پیداکولی شي.

دانسان په قدرت کښې دانشته چې بې روحه شیان ژوندی کړی مګر داکولی شي چې له ژوندیو شیانونه پکښې زیات قوت او ګرندیتوب پیداکړي او په هواکښې یې وګرزوي. په کار باندی آثار او نتایج مرتب کیږي او ددنیا اواخرت ېنګه همدغه شی دی. .

صالح عملونه اوښه کارونه د خدای په دربارکښې ډیرقدر لري، او په مثقالونو خرڅیږي. په فعالیت اوکار کښې پاک خدای دومره برکت اېښی دی چې سړی ورته په یوه معین مقدار او معیار نشي قایلیدلی، داکیدای شي چه دکار او زیار په اثر له یوه زړي نه سمسو رباغونه جوړشي اوله لږ و دانونه خرواړونه پیداشي.

دانسانانو په کار اوعمل غرونه سوري شوه، بیابانونه زرغون شوه، په دریابونو کښې لارې جوړې شوې هوا او فضا له پښو لاندې شوه، دځمکی له سینې نه پټ شیان راووتل او داتوم بمونه پیداشوه.

که اوس هم څوک د کارپه قوت او قدرت نه قایلیږي هغه به ډیر بې شعوره وي.

دانسان په مټ او بازو، زړه او دماغ کښې د کار او عمل یو دا راز قوت اواستعداد موجود دی چه له هر څه نه هرڅه جوړولی شي او په عناصر وکښې تغیر اوتحو ل راولي.

دانسان په خوارقو او اختراعاتو کښې کارډیره مهمه اوستره برخه لري.

ددنیا له ایجادنه تراخرته پورې په دغه اوږده او طولاني سفرکښې د انسان دلارې توښه اوپانګه همدغه دکار او فعالیت قوت او طاقت دی چه ورځ په ورځ یې اثراو برکت زیاتیږي او په دغه خوړی کښی هیڅ نقصان نه راځي.

په کوم هېواد کښې چه دکار اوعمل خاوندان موجود دي هلته دانسانانو جونګړې او کنډرې په عالي قصرونو او لوړو ماڼیو بدلې شوي دي، هلته دسیندونو مخه نیول شوی او دانسان په خوښه یې مجراپیداکړېده، په هغه ځای کښی غرونه او رغونه شق شوي او ډیر پیچومی اوار شویدي، هلته په سر کونو باندې دخرو او غویو په ځای اورګاډی او موټرونه چلیږي او په حیات کښی سل راز ه راحت او سهولت لیده شي.

بیکاره اوبی فعالیته انسانان اوس هم په سمڅو اوغارونو کښې استوګنه لري او د حیواناتو خرمنی اغوندي د هغوی خوراک او س هم دغرو بوټي دی او له وحشیانونه دژوند په لحاظ ډیر لږ فرق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دانسانانو ډیر مشکلات او احتیاجات رفع کوي او ډیرې اسانۍ پیښوي مګر د ا هله چه له کار سره فکر او عقل ملګری وي او یو له بله مرسته وکړي د پوهانو او نا پوهانو کار دفایدې او نتیجې په لحاظ د ځمکې او اسمان قدرته فرق لري، هغه کارونه چه فکر اوعقل یې نه خوښوي دګټې په ځای زیان اوضررلري.

په کاراو عمل کښې باید اشتراک او اجتماعي تعاون موجود وي ځکه چه انفرادي فعالیت ډیر لږ منافع لري او لکه انفرادي محدود تجارت سر ګرداني یې ډیره اوګټه یې لږه وي، یو سړی داکولی شي چه دحیات او ژوند له لیارې یوازې واړه واړه کانې لرې کړي مګرهغه پیچومی چه په دغه لاره کښې موجود دی د ډیرو خلقو مشترک فعالیت اوګډه سعیه غواړي، داپیچومی هغه وخت او اړیږي چه ټول ورته متوجه شي او په ګډه کاروکړي.

تر څو چه په یوه ملت کښې اجتماعي همکاري پیدانشي د حیات لوړې ژورې نه ورکیږي اوپوره راحت او سهولت نشي پیداکیدلی.

مونږ باید اول دفکر اوعمل موافقه حاصله کړو اوبیا دډیر افرادو فعالیتونه متفق کړو چې یوې سمې او صحیح نتیجې ته ورسیږو.

وایي چه په یوه وچه بیدیاکښې یوشل او یوړوند یو ځای شوه، هلته اوبه نه وې، سپوری نه و، ډوډۍ نه و او د دواړو ژوند په خطرکښې و.

ړوند لیاره نه لیده او نه پوهیده چه کومې خواته ودانی اوابادی ده؟

شل ته لوری او لودن معلوم و مګر تللی نشو او پښې یې نه وې.

دوی دواړه وروسته له مفاهمی او موافقی نه په دی راضی شوه چې شل ړانده ته وربه شاشي، دی به هغه ته لیاره ښئي او هغه به ځي.

په دغه ډول دواړه ودانۍ اوابادۍ ته ورسیدل اویخې اوبه توده ډوډۍ ئې پیداکړه، که دغه شان دعمل اشتراک اوګډ فعالیت پیداشو شل او ړوند هم یوخه کولی شي او یوه ځای ته رسیږي که هر یوبیل بیل کوشش کوی یو هم له دې بیابانه ژوندی نشي وتلی اوپه لوږه تنده کښې پاته کیږی.

دیوه ملت دپښرفت او سعادت لپاره دفکر اوعمل اشتراک ډیره صحیح نسخه ده او ډیر مشکلات پرې حل کیږي.

کارونه د نتیجې اوفایدې په لحاظ په دوه ډوله دي:

یو هغه کارونه دي چه نتیجه یې ژر لاس ته راځي اوګټه یې په لږ وخت کښې معلومیږي، ځینې نورداسې دي چه نفع او فایده یې ځنډ غواړي اوپس له ډیر انتظاره یې نتیجه راوزي.

ددې دواړو کارونو مثا ل داسې دی لکه ځینې حیوانات یا نباتات چه په لږ وخت کښې لوئیږي اوپه لږ وخت کښې نتیجه ورکوي، ځینې نوربه ډیر وخت کښې کما ل ته رسیږي اوثمره یې پس له ډیر وخته ښکندیږي.

یو چرګوړی په خو ورځو کښې له هګۍ راوزي او په څو میاشتو کښې په هګیو راځي او ډیر بچې راوړي یوه اسپه پس له څو میاشتو یوبچې راوړي او هغه هم پس له ډیرو مباشتو دسپرلي کیږي او ډیر انتظار په کارده چه یوسړی یوه ځای ته ورسوی.

همدغه شان یو حیوان په څومیاشتوکښې بلوغ او کما ل ته رسیږي او یو انسان پس له ډیر و کلونو رشد او ځلمیتوب ته رسیږي نو هغه نتایج چه پس له ډیر وخته په لاس راځي له هغو نتایجونه ستراو مهم دي چه په څو ورځوکښې حاصلیږي کارونه او اعما ل هم دنتا یجو او فوایدو په اعتبار ځینې آني اوځینې ځنډنی دي.

ځنګه چه علاجونه او چارې په فوري او اساسي علاجونو بیلیږي او بې له یوه فوري او آني ضرورته مونږ دخپلو رنځورانو اساسي علاج ته متوجه کیږو ، باید کارونه هم په اساسي ډول شروع کړو او هغه کارونه چه پس له ځنډه ځنډني فواید لري له نظره نه غورځوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم ملتونه چه کارته دآني اوفوري منافعو په لحاظ ګوري او نتايجوته انتظارنشي ايستلى هغوى له لويو او مهمو منافعو محروم دي اوتل يې په چرګو او چرګورو نظر وي هغوئ ددى په ځاى چه د څوکالولپاره اساسي پلانو نه طرح کړي او هغه عملي کړي شپې او ورځې په نظرکښى نيسي او د چا خبره خپلې شپې تيروي.
هغوى په دې باندې ښه نه دي پوه شوي چه دملتونو عمرلکه ديوه فرد عمر لنډ او محدودنه دى چه په دغسې لنډو پروګرامونو سرته ورسيږي او اني ګټې په نظرکښى ونيسي.
هرکله چه يو دهقان تخم کري او نه مياشتې وروسته حاصل اخلي يوملت بايد داسې تخمونه هم وکري چه شل ديرش کاله يايو قرن او دوه قرنه وروسته نتايج ورکوي او فوايد يې ظا هريږي.
دديموکراسي حکومتونو او استبدادي حکومتونو يوفرق همدغه دى چه په کوم ځاى کښې چه ملى شوراګانې موجودې وي او د ملت وکلاء دملت خيرو شرسنجوي نود ملت عمر او پاينت په نظرکښې نيسي او دنقشو طرحه کولو په وخت کښې دملت عاقبت او آينده سنجوي مګر يو مستبد حکومت چه هرڅه کوي خپلې شخصي ګټې ته ګوري او د خپل عمر په احاطه کښې د ځان ګټه لټوي. مونږ بايد په اجتماعي امورو اوکارونوکښې اساسي بهبود له نظره ونه غورځوو اولوټه ايښودل او تيريدل په هيڅ کار کښې غوره نکړو او يو فرد دا نشي کولى چه په خپل کار او عمل کښې سل کاله وروسته په نظرکښې ونيسي، يوملت خو بايد خپله اينده اوراتلونکى نسل هير نکړي اوداسى کارونه وکړي چه لمسو او کړوسو ته ئى هم نفع اوفايده ورسيږي او د ودانى اساس ئې ډير ټينګ اومتين وي، هر کله چه يو سپين ږيرى دهقان په اخرعمر کښې نوى نيالګى ږدي چه روستنى ئې سيوري ته کښيني او ميوه ئې وخوري يوملت به ولې داسې کوي چه لکه يو دکاندار هر وخت ځانته له بازاره ميوه واخلى او دباغ جوړولو په فکر کښې نه وي.

له کار سره علاقه

په کتابونوکښې ئې راوړيدي چه له کارسره علاقه دسړى ټول فکر دکار خواته متوجه کوي او هر څومره چه د کار مينه په زړه کښې زياته شي دانسان په کوښښ کښې هغومره زياتوالى راځي اوکار ښه کيږي.
دا خبره محض کتابي خبره هم نه ده کله که تاسي پخپلو مزدورانو پسې دکار کولو په وخت کښې څارکړى وي دا به درته معلومه شوى وي چه ناراسته لوګرى خپل لورپه لوټه تيره کوي او هيڅ کارنه کوي ځکه چه هغه له کارسره مينه اوعلاقه نه لري او دکار شوق يې په زړه کښې نشته، ډير خلق دي چه سړى و رځنې د حا ل احوال پوښتنه وکړي وائي شکر دى شپې او ورځې تيريږي، نوهغه څوک چه محض دشپو او ورځو تيريدل غنيمت ګڼي او شکرونه باسي هغه به کار ته په څه نظرګوري اوله کارسره به څه علاقه لري؟
زمونږ ډير ښه مامورين او کار کونکي هغه کسان دي چې په حاضرى ټينګ دي او په وخت کارته راځي که څه هم هيڅ کارنه کوي او قصې کوي.
اکثره خلق چه له اجتماعى امورو سره علاقه ښئي په دې ټکي ډير زوراچوي چه څوک کارنه کوي له کارسره علاقه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که رښتیا ووایو تشخیص بد تشخیص نه دی، خلقو مرض راله پیژندلی دی مګر په علاج کښې نه دی کړېدلی چه له کارسره علاقه څه وخت او څنګه پیداکیږي؟

پخوا له دینه چه وګړي دتعلیم او تربیت په اثر یو اجتماعی شعوراو احساس پیداکړي او وطن خپل کور وګڼي او د مزدورانو چم ورسره ونکړي مونږ څه کولی شو؟ اودکار علاقه څنګه پیداکولی شو؟ ددې سوال په جواب کښې د هرچا خوښه چه هر څه وایي، زه خو یو هم مهم ټکی ته اشاره کوم او وایم که دلته غړیدونکی او بینا سترګې پیداشوې اوکارته یې کتل اورمرو له کارسره علاقه پیداکیږي او کارونه ښه کیږي، تراوسه پورې خوپه هره اداره کښې له یو آمر اومشر د تفتیش په ډول ننوزي سمدلاسه حاضر ي ګوري او بل هیڅ شی نشي لیدلی تر دې وخته خو مونږ د حاضرۍ اخستلو او حاضرۍ لیدلو نه یو اووښتی اوکار ته نه ګورو، په هیڅ اداره کښې هیڅوک په وزګار کښینا ستلو او کارنه کولو له جزا لاندې نه دی راغلی او حاضر ګڼل شوی دی هرکله که د کار مبصرین په کارپسې وګرزېدل او کارته یې کتل، دهر چا پېشرفت او ترقی دکارله مخې شوه او نورشیان له مینځه ووتل له کار سره به علاقه پیداشي او کارته به په مینه او محبت خلق وګوري.

انسان له خپل پېشرفت اوخپلی ترقۍ سره ټینګه علاقه لري که ترقي یې له کارکولو په بل راز ممکنه نه وه او د چا کارنه ورکیده دکارمینه په زړونو کښې ځای نیسي او له کارسره علاقه پیداکیږي.

په هر بازار کښې چه هره متاع ښه خرڅیږي خلق هماغه شی ورته راوړي اوپه هماغه شي پسې ګرزي، که د کارخریداران پیداشوه او کارونو قدر او قیمت پیداکړه د خلقو په مټو کښی به زور او قوت پیداشي او ډیر درانه پېتی به په اسانه اوچتوی، بیا به زړونه دغسې ساړه نه وي او خلق به دتملق او چاپلوسۍ په عوض کارکوي او هرڅه به دکار په لمن کښې غواړي خلق به په دې پوه شي چه کار او زیار لکه یو کامل پیر خپل مرید لوړو مراتبو او مدارجو ته رسولی شي او په کاربادې هر راز کارونه کیږي.

که زمونږ ښارته یونوی کاروان راغی اودکار ښایسته اوښکلې منظره یې خلقوته وښودله بیا به دکار غلامۍ په باداری اوسرداری خپله ښه بدله کړي او پادشاهان به یې خرېداران شي.

اوس خو کاردنوکرانو او مزدورانو کاردی مګرکه اصلي او حقیقي څیره یې څرګنده شوه زلیخابه یې په مینه او محبت افتخار وکړي او داغلام به .زښت ډیر عزیز شي.

عقیده

له دې حربي ټانکونو نه هغه خوا دډیرو توپونو اوډیرو لښکروتر شا له هوایي طیارونه ډیر پورته یو دا راز قوت لیدل کیږي چه په ټولو قوتونو غالب دی. له دې قوت سره نه اور او نه اوبه مقاومت کولی شي او نه ورسره په توره او علم مقابله کیږی.

داقوت هغه عقیده ده چه انسان هر راز ایثار اوقربانۍ ته تیاروي اوپه ملتونو کښې یو فعا ل عقل، نه ویریدونکی عشق، فرهادی عزم اوسیلابي حرکت پیداکوي چه هیڅوک او هیڅ شی یې مخه نشي نیولی، که تاسې کوم داسې ملت ګورئ چه هغه په هیڅ شي عقیده او باور نه لري او دهیڅ شي لپاره له سر او ماله نشي تیریدلی یقین وکړئ چه هغه ملت لکه داوبو څک ډیر ژر ورکیږي او محوه کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د روح خوشحالی او دزره اطمیان چه سړی یې نه په ما ل او دولت کښی موندلی شي او نه یې دعلم وفلسفی په رڼا کښې څوک مومي نه په لوړو ماڼیو کښې پیداکیږي نه په زیب و زینت او جاه وجلال کښې لیده شي دعقیدې خاوندان یې دعقیدې په لاره کښې په هرقدم کښې مومي او هرساعت یې استقبا ل کوي.

کوم کسان چه نه په دینی اساسانو ایمان لری اونه په اخلاقي او روحاني نوامیسوګرو هیدلی دی، نه یې په نظرکښې ملي شعایرڅه قیمت لري، هغه په هیڅ مه حسابوئ او هېڅ یې وګڼئ.

انسان یوازی هغه چا ته نه وایي چه شکل اوبڼه یې د بنیادمو وي او دانسانانو جامې یې اغوستی وي، هغه اشخاص چه له خوراک او څکاک نه هغه خو ا نور څه نه پیژني او له مادي خوندونونه غیر بله قبله اوکعبه نه لري هغه باید د هوا دمرغانو په شمیرکښې راشي چې ددنیا له باغ وبڼ نه میوې او دانې ټولوي، په ګڼو اوشنو بڼونو کښې اوسي او نور هیڅ کار نه لري اود هیڅ کارنه دي.

بې عقیدې خلق لکه دلارو او کوڅو خځلې داسې وي چه هوایي بادونه یې هرې خواته وړي او لوبې پرې کوي، مګر هغه چه عقیده لري او په یوه عقیده ټینګ ولاړدی دهغوی عزم او اراده دومره قوي وي چې د نمرود له اوره هم نه ویریږي او په خطراتو ډیر زړور ورځي.

دعقیدې پیداکول او ټینګول یوقوي او مقتدر پالونکی غواړي چه عملاً د عقیدې په نشر او تحکیم کښې برخه واخلي او دعقیدې عاشق وبلل شي.

دعقیدې په ټینګوالی او ککلوالی کښې ادبیات ډیره حصه لري بلکه کیدای شي چه عقاید ایجاد کړي او یوملت دځینو شیانو معتقد وګرزوي.

دغه دوطنیت او ملیت مفکوره چه د ځینو اقوامو لپاره عقیده ګرزېدلي ده په اصل کښې ددې عصر د ادب مولود دی اوشعرو ادب په کښې عقیدوي قوت پیدا کړی دی. څنګه چه شعر او ادب عقاید ټینګوي، فلسفه او سیاست په عقایدوکښې ضعف او فتور راولي او له خرافاتو سره ئې برابروي د شعر او ادب دا وظیفه ده چه معتقدات او اخلاقي مبادي ټینګ وساتي او په دغسې ذهني روابطو د یوه ملت ارتباط او اتصا ل قوي کړي.

اخلاق

ښایي چه داعنوان د هر چاخوښ نشي او هرڅوک دغه مضمون تراخره ونه لولي مګر زنځورانو ته سړی ښخو نده دارو هم ورکوي او دواګانې اکثره بد خونده او بې مزې وي.

مونږ ډیر سره اوسپین مخونه، غټ څټونه اوقوی وجودونه ګورو چه په راز راز روحي او اخلاقي مرضونو اخته دي او ډاکترانو ته ځانونه نه ښئي.

زمونږ طبیان هم په دغسې نا جوړیو ښه نه شي پوهیدلی اوله مریض نه دطبیب حا ل ډیر بتر معلومیږي.

دیوه ملت دپاره ترهرڅه دمخه داپه کار دی چه خپل اخلاقي شان او وضعیت ته ملتفت شي او خپل زړه او دماغ معاینه کړي. داخلاقو رڼا زمونږ په هیواکښې لکه دغلو ډیوه ډیره خړه اوکم نوره ده په دغسې تیاره او تورتم کښی د انسانیت اوسرېتوب صفات او خویونه ورکیږي اوسړي ته څه نه پاته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس نږدې نږدې داسې مرحلې ته رسېدلي يو چه بد اخلاق ښه ګڼو اوپه ناوړه خويونو افتخار کوو ځکه چې اخلاقي ذايقه موباېللې ده او خواړه رابانديې ترخه لګيږي.
اوس مونږ فريب، چل او ټګی هوښياری بولو، له يوه او بل سره مجامله او منافقت، بېځايه مراعاتونه او د حق ويلو په ځای کښې چوپ کښېناستل مهارت اوهنر ګڼو، صداقت راته دساد ګانو خوی او خصلت معلوميږي.
اوسخاوت دېدوی او ابتدايي اواقوامو عادت شميرو.
ډير خلق شته چه له اخلاقي مباحثو څخه مړبنت اوبې نيازي ښِکاره کوي او وايي هغه خويونه چه پخواستايل کيده اوس نه په کاريږي، مونږ بايد زاړه تعليمونه پريږدو او په دې اقتصادي عصرکښې دجود اوسخا سندرې ونه وايو.
زه دا منم چه ددې عصر اقتضا په اخلاقو او عاداتو کښې څه تغير پيښ کړی او اخلاقي ذوق يې څه قدرته اړولی دی.
په دې وخت کښې دصداقت اوسخاوت عناوين د چا توجه نه جلبوي مګر دانشم منلی چه اخلاقي تعليم بيفايدې دی او ضرورت ورته نشته.
ترڅو پورې چه انسان په دروغو شرميږي، تر هغه وخته چه يو انسان دبل انسان صميميت او ملګرتياته محتاج دی، ترهغه زمانه چې انسان په مينه او معاونت خوشحاليږي او د دوستۍ قدر کوي مونږ به رښتيا او وفا، اخلاص او محبت، ايثار او سخا ستايو او احسان ونېکۍ ته به په ښه سترګه ګورو.
ځينې کسان چه په دوايروکښې کارونه کوي اورسمي وظايف لري هغوی داخلاقو له کتابه يو يادوه شيه غوره کړی او هماغه کافي ګڼي.
دوی ډير ځله په وظيفه شناسۍ او پاک نفسۍ وياړي او دچا اخلاقي مراعات په ځان لازم نه ګڼي بلکه بې پروايي اوبې اعتنايي ورته ښه معلوميږي او له لحاظ و خاطر سره مجادله ضرور بولي. دا راز خلق سره له جدېت اوفعاليته اوسره له دې چه له چا نه رشوتو نه اخلي اوله حقه نه تيريږي خلقو ته ښه نه معلوميږي او په نفرت ليدل کيږي ځکه چه دوی هغه انساني اواخلاقي جاذبه نه لري چه د خلقو توجه جلبوی اوپه زړونو تسلط پيداکوي.
دوی په دې رازنه دي پوهېدلي چه ژوندون يوازې فعاليت او ماشيني حرکت نه دی چه سړی پرې اکتفا وکړي او په نور څه پسې ونه ګرزي.
څنګه چه مونږ په اجتماعي حيات کښې يو دبل لپاره کار کوو او تعاون ته اړيو، يو دبل ترضيې ته هم محتاج يو او ددوستانه علايقو او روابطو په ساتلو ترهغه حده چه اخلاق اجازه راکوي مکلف ګڼل کيږو.
اجتماعي ژوندله مونږ نه داغواړي چه له خلقو سره يو ښه راز اتصا ل او قرابت پيداکړو او د اخلاقو په مرسته په زړونوکښې محبتونه توليد کړو.
ښه اخلاق او ښه خويونه د همدې دپاره دي چه مونږ يوله بله نږدې او په مونږ کښې اجتماعي همدردي پيداکړي.
که دغه انساني جاذبه نه وي موجوده نو دغه کلي او ښارونه چه مونږ په کښې او سو، مونږ نشي راټولولی او د دوه ورونو ژوند هم ډير تر يخيږي او بېخونده کيږي.
اخلاق بايد په مونږکښې لورېنه او پيرزوينه پيداکړي، له زړونو اوسينو څخه عنادونه او حسد و کدورت وباسي، ژبه په رښتيا ويلو او حق بيانولو وچلوي او دحرص اوشهواتو مخه ونيسي.
د يوه ملت اخلاق چه فاسد او خراب شي هغه ارومرو د انحطاط اوتيتوالی خوا ته درومي او له ډيرو بدبختيو سره مواجه کيږي.
په يوه ملت کښې که اخلاقي پابندي نه وي موجوده هلته قوانين او اجتماعي نظام د مفاسدو او مظالمو مخه ښه نشي نيولی او عدالت ښه نه قايميږي، هغه خلق چه له ښو اخلاقو تير شوي دي او اخلاقي تربيه نه لري هلته ډير فجا يع او مصبيتونه ليدل کيږي او انسانان سمه لاره پريږدي په نفس وشيطان، هوا او هوس پسې دروميي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته عياشي اوشهوت پرستي، دروغ ويل او حق پټول رواج پيداکوي او دخيرو صلاح مينه له زړونو څخه وزي، په انساني شعوراو ادارک کښې تغيير پېښيږي، دښو او بدو تميز څوک نشي کولی، دفضايلو قدر او قيمت کميږي، صبرو ثبات استقامت او حقانيت په افرادو کښې نه پاته کيږي، هر څوک هرڅه کوي او شرم و حياله سترګو وزي، هغه تقویٰ او عفت چه انسان له هلاکت او رذالت څخه ساتي ضايع کيږي او افراط و تفريط د عدالت او مساوات ځای نيسي.

ددغو ټولو ملاحظاتو په اثر يوملت بايد خپلي خزانې دومره ټينګي ونه ساتي لکه چې خپل ملي او عالي اخلاق ساتي.

داخلاقو ساتنه ترهرڅه زياته ضروره، که اخلاق نه و، هيڅ نشته او هيڅ نه پکاريږي. بې اخلاقو ژوند د مريضانو او رنځورانو ژوند دی چه له ډيرو شتو سره بېخونده او بې مزې وي.

دغه راز نا جوړتيا صحيح اديان او ليکوال ورکولی اوکمولی شي او د همدوی کار دی چه لوړ او عالي اخلاق په ملت کښې وساتي او محوه کېدوته يې پرې نږدي.

تعليم او تربيت

چاچه دتعليم اوتربيت ټکی اوريدلی او د دواړو په مفهوم اومعنی کښې يې غور او دقت کړی دی هغه پوهيږي چه تعليم بېل شی او تربيت بېل شی دی.

علم په ټوله نړی کښې تقريباً يو راز وي مګر تربيت په هرملت او هرمملکت کښې بل راز کيږي. علم په لږ وخت کښې ديو څه کتابونو په ورلو او ترجمه کولو له يوه ځايه بل ځای ته نقل شي مګر دتربيت انتقا ل عمرونه اوډير وسايل غواړي.

دعلم ښودنه د يوه ملا او معلم کاردی مګرتربيه کو ل دمحيط او جامعې، دمور اوپلار دکوراوکورنۍ ديوه قايد او مرشد وظيفه ده.

علم په الفاظو اوکلماتوکښې ځای لري مګرتربيت په عمل اوکردار کښې ځان ښئي.

دغه راز تعبيرات زښت ډير دي اوسړی کولی شي چه دتعليم اوتربيت راز راز تعريفونه وکړي او بيل بيل لفظونه ورته په هره ژبه کښې پيداکړي. تعليم ته ښودنه يا پوهونهووايي او تربيت روزنه اوپالنه وبولي، هغه آسان او دا ګران کار وګڼي. دمدنيت او تهذيب، اخلاقو او عاداتو اساس تربيت وبولي او په اختراعاتو او اکتشافاتو کښې علم ته زياته برخه ورکړي.

دا کېدای شي چه ديوه سړي فهم او ادارک، پوهه اوهوښياري زياته وي، کتابونه يې ډير لوستی وي، معلومات يې له مدني اشخاصونه هيڅ کم نه وي مګر دتهذيب اوتمدن په لحاظ په ډيرو ابتدايي مراحلو کښې پاته وي.

يو سړی داکولی شي چه دمعلوماتو او نظرياتو په اعتبارد خپلي جامعې اومحيط له عمومي سطحې ډيرلوړ شي، خپل لباس اوخپل ظواهر بل راز کړي مګر خپله محيطي او نژادي تربيه هغومره نشي اړولی او هغه ترقي چه په هغه خوا کښې کوي دلته يې لسمه برخه هم نشي کړای.

رښتيا وايي چه خټکه غر هغسې يې کربوړی، که يوسړی هر څه وکړي او سل رازه صابون په ځان ووهي بيا هم دخپل هيواد تربيوي رنګ له ځانه نشي لرې کولی اوخپله ملي تربيه نشي اړولی.

ښايي چه تاسې په غرونو کښې له سمې نه ښه ښه ملايان پيداکړئ چه دکتاب په حاشو اونکتو به ډيرښه پوهيږي، په منطق او فلسفه کښې به يې شهرت لرې ځايوته رسيدلی وي مګر وضعيت ا و ناسته ولاړه به ئې دغره والو وي او په اخلاقو او عاداتو کښې به له هغوئ نه څه ډيرفرق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به په نبارونوکښې ډېرې شپې تیرې کړی وي، علم به يې له سمې او اوارې نه غره ته خيژولی وي مګر دښاروالو او سمه والو تربيت به يې له ځانه سره نه وي وړی. ډېر پوهان به وي چه په ډېرو دقيقو علمي مسايلو به پوهيږي مګركوم نواقص او عيبونه چه د محيط په تربيه کښې وي هغه به نشي ليدای اوپه دې باب کښې به له عوامو ډېر فرق نه لري.
دلته هغه مشهوره قصه رایادیږي چه دپښتنو په سيمه کښې دوه غرونه دي يوته ايلم او بل ته دوه سرى وايي، څه خلق چه دايلم په لمنه کښې اوسي هغوى خپل غرځک ګڼي، څه نور چې د دوه سرى په اړخ پراته دي هغوى وايي دوه سرى هسک غر دى.
ددوی په مينځ کښې هروخت په دې خبره جګړه وي اوکله کله به کښې سرونه هم ماتيږي، په دغه ځاى کښې کوم وخت يوطالب العلم له خپل استاذ سره دابحث راواخيست چه مونږ ولې ټول عمر په خوشې خبره جنګونه کوو او يوبل ژوبلوو؟ دانا پوهی باید ورکه کړو او داعادات پريږدو، استاذ هم دده تائيدکاوه او دا جنګونه يې د حماقت او نادانی سنداو حجت ګڼاه، په دې بحث کښې له طالب نه ووېل شوه معلومه خبره ده چې دايلم غرځک دی او دوه سرى ټيټ دی، دلته دملاصاحب هغه ټولې خبرې هيرې شوې او طالب ته ئې په بدو او ردو ويلو شروع وکړه، طالب هم دايلم په غره ټينګ ولاړو او له استاذ سره په جګړه اخته شو.
وګورئ! دوی دواړه دعلم اوپوهې له خوا پوهيدل چه دا جګړه د ناپوهی علامه ده مګر د محيط له تاثيره يې ځانونه خلاص نشوکړای اوکه هر څه و، بيا هم يو د ايلم او بل د دوه سرى و.
علم او پوهه سړى پوه کولی شي مګر منع کولی يې نشي ځکه چه تربيه په علم باندی غلبه لري. يوسړی داکولی شي چه بل په خبره پوه کړي مګر ښه کولی يې نه شي، انسان په ډېرو شيانو پوهيږي مګر کوی يې نه، پوهول دعلم کاردی مګرښه کول اوبه ښه لاره بيول صحيح تربيت غواړي.

دقضاوت شعور

ځینې کسان دي چه په خپله پره نه شي پوهيدلی او ټل نور خلک په خپل حق کښې ملامت بولي. دوی هرڅه کولی شي مګر په ځان باندې دملامتی حکم نشي کولی او خپله ګناه ورته دنورو له ټوا به ښه ښکاري، دوی په خپل ځان او په خپلو کړو هيڅ قصورنه ويني او داسې معلوميږي لکه چې ددوی سترګې د ځان د ليدو د پاره نه وي.
د دوی د ډيوې لاندې همیشه تياره موجود وي او هغه څه چې باید په ځان کښې وګوري په جهان کښې يې ګوري.
دوی چې په خپل ګريوان کښې سرښکته کړي او ځانته متوجه شي يوه ذره ملامتي نه شي ليدای مګرچې بل ته متوجه شي ډېر واړه شيان په نظرکښې غټ ورځي او په لږمانه کښې هډوکي پيداکوي ددغسې اشخاصو انساني شعو ډېر کمزوری وي او دوجدان سترګې يې ړندې وي.
دا راز خلک دانصاف او عدالت په پوله هم کله نه وي تيرشوي، او دبل آس له خپل ټټو سره هيڅکله نه برابر وي.
دغسې انسانان چې دخپل عيب او قصور له ليدلو عاجزدي اودغه توان نه لري چې په خپله سهوه او خپل نقصان اعتراف وکړي، دخپل ځان اصلاح هيڅکله نه شي کولی او خپل عيب ورته هنر معلوميږي.
هغه دقضاوت شعور چه په حيوان کښې نشته او په انسان کښې شته سړی مجبوروي چې خپل ښه اوبد وسنجوي او هغه وخت چه دده معامله له نورو سره پيداشي ځا نته تر خځ ونه وهي او ډېره ښه منصفي وکړي.
هغه وخت چې انسان د ځان او دبل په حق کښې حکميت کوي او ځانته دقضاوت په حق قايليږي بايد خود خواهي او خو د غرضي پريږدي، د ځان مينه له زړه نه وباسي، د خپل اوپردي فرق ونه کړي، د حق په ستونی پښې کيښږدي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

له حق ځخه تیر نشي، عدالت او حقانیت له انسان نه همدغه تقاضا لري او دقضاوت شعور داغواړي چې انسان به له ځا نه سترګې نه پټوي او په خپل قصور به اعتراف کوي.
زه دانه وایم چه څوک به هیڅکله کوم بد یا ناوړه کارنه کوي، هیڅکله به د چا په حق کښې ګرم او ملامت نه وي او نه به د نفس او شیطان په لار درومي ځکه چه زه په دنیا کښې دیوه معصوم انسان انتظار نه لرم او دانسانانو په هیواد کښې پربښتې نه غواړم، زما آرزو یوازې همدغه ده چې انسان یواخلاقي احساس او دقضاوت صحیح شعور ولري چه خپل نفس هم محاکمه کړی شي اوپه خپله ګناه اعتراف وکړي. کله چه انسان له ځانه سره یوازې کیږي او په خپل ګریوان کښې سربښکته کوي باید خپل عیبونه خپل نقصانونه ولیدای شي او ندامت وکړي. همدغه پښیماني او ندامت انسان اصلاح کوي او پاک خدای پرې خوشحالیږي.
انسانان هم هغه انسانان ډیربنه ګڼي چه په حق اعتراف کوي او خپله پړه مني، هغه څوک چې ګناه کوي او ځان ګناهکارنه بولي، هرڅوک ورته په قهر اونفرت ګوري او د خدای درحم او مهربانۍ مستحق نه ګڼل کیږي، دانسان اوشیطان فرق همدغه دی چې یو په خپل قصور او پخپله ګناه اقرار کوي او مغفرت غواړي، هغه بل د خپلې سرکشۍ او نافر مانۍ دپاره دلایل پیداکوي او ځان ګرم نه بولي.
دعصیان او بغاوت فرق هم همدغه دی او هغه شی چې له ګناه نه لوی جرم بلل کیږي په خپله ګناه نه قایلید ل او خپله پړه نه منل دی.

ذوق

څوک چه د یوه ښه شعر په لوستلو، دیوې ښکلې نغمې په اورېدلو، دیوې ښې منظرې په لیدلو پخپل نفسی حالت او کیفیت کښی تغیر وینی او د خوشحالۍ احساس کوی هغه ته د ذوق خاوند ویل کیږي، او هغه چه له دې ټولو شیانو پټې سترګې تیریږي او په بې اعتنایې ورته ګوري د بې ذوقو په ټولګي کښې راځي.
د یوه مدنی او بدوی انسان فرق هم د ذوق او حساسیت په اعتبار ډیر ښه معلومیږي.
هغه ځه چه یوشاعر او دشعور خاوندئې داسمان په رڼو ستورو، دسپوږمۍ په سپینه رڼا، د دریاب په مستۍ، دشنو بڼونو په سمسو رتیا، دبلبلو په نغمو، دښکلو په ناز او خنداکښې ګوري د غرو شپانه اوساده انسانان یې هم وینې مګرپه دواړو یوشان اثرنه کوي او په احساس کښی یې ډیر تفاوت موجود وي.
هغه کسان چه د شعر او ادب له اغیزې لاندې نه دي راغلي او دغه حلال سحر پرې تاثیر نه کوي باید پخپل ځان وویریږي اوپوه شي چه انساني احساس یې ډیر کمزوری دی او له ذوق ځخه لږه برخه لري.
هغه ذوق چه انسان ته دخوړو اوترو خوند ښئي حیوانات یې هم لري او مچان هم د خوړو احساس کولی شي مګر هغه بل ذوق چه دلطایفو او محاسنو په خوند باندې پوهیدل دی هغه یو بل شان تلذذ دی چه په خوراکو نوکښې هیڅکله نه موندل کیږي او له شهواني خوندو نه هسک مقام لري.
دا ذوق بلبله دګلزار لورته بیایي اوهغه ذوق کارغه په مردارو پسې ګرزوي. بې ذوقی د انسان لپاره لوی عیب دی اوهغه څوک چه دښو خبرو او انسانی فضایلو په خونداوکیف نشي پوهیدلی له ډیر لوی نعمته محروم دی. هغه چاته چه دزرکو له اوازه درزکو کباب خوندورکوي او د رباب له ترنګه دغوری شرنګ ته زیات خوشحالیږي د هغه په حا ل افسوس او حسرت په کار دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان خلق دوطن له خرابۍ نه د خپلې اشتها په خرابۍ ډیر خپه کیږي اوبې له شخوند وهلوپه خوندنشي پوهیدلی. څوک چه د خیر رسولو اوعواطفو ذوق پیداکړي هغه بیا له دېنه چه ځان ورۍ پریږدي او بل موړ کړي ډیر خونداخلی اودغه مزه په ډیرو خوندورو طماموتوکښې نه مومي.
پوهان اومشران باید دصحیح اوانسانی ذوق په پیداکولو او روزلو کوښښ وکړي او حیواني ذوقونه په انساني ذوقونو بدل کاندي. هغه کسان چه دشهواتویه استسقی اخته دي او داتنده پکښې زیاته شوېده که هغوی هرڅومره خوړوب اوسیراب شي نسونه ئې پرسیږي اومري مګر تنده ئې نه ماتیږي او قناعت ئې نه حاصلیږي.
ددوی اساسي علاج دانه دی چه خواړه او اوبه پرې زیات کړو بلکه اصلي چاره ئې پرهیز او درنځور ذوق مخالفت دی.
که ذوق مریض اوعلیل وي یاله فسق اوفجورسره اشناشي دغه ملکوتي انسان د حیواناتو په غوجل کښې ترې اومقام یې ټیټوي مګرکه دغه مادي ذوق له معنوی عالم سره اشنايي پیداکړي او نور خوندونه وپیژني انساني سویه لوړیږي اوعالي اخلاق په محیط کښې رواج مومي. دذوق تربیه او پالنه دعالي ادب اوشعر کاردی او په ادبي درسونو ذوق عرفاني کیږي.
هغه روحي امراض چه ډاکتران یې علاج نشي کړای دشعر او ادب خاوندان یې په اسانۍ چاره کولی شي.
که په شعر او ادب کښې معنوي ذوق او عرفاني شعور حلول وکړي او شاعر دظوا هرو په ځای حقایق او معاني وستایي کیدای شي چه دیوه ملت په روحیاتو، اخلاقو او عاداتو کښې تغیر پېښ کړي او ذوق یې ورواړوی.
هغه احساس او هغه مینه چه له سلیم ذوق څخه پیدا کیږي په اجتماع کښې ډیر ښه تاثیر لري او د ډیرو بدبختیو علاج پرې کېږي.

خیال

خیا ل یوپټ معنوي قوت دی چه له واقعاتو اومحسوساتو نه هغه خواځینې شیان ویني او په غیبي حقایقو پورې زړه تړي.
په کومه لاره چه خیا ل تللی شي هلته عقل د رندو په شان تېریږي او څه نه ویني. د انسان د فکر او عقل مانۍ په خیا ل ولاړه ده او دملتونو په حیات کښې ډیره ستره او مهمه برخه لري.
کوم علوم چه عقل پرې یقین کړی دی او دخیا ل برخه په کښې ډیره لږه معلومیږي که غوراو دقت وکړو خیا ل په کښې ډیره برخه لري.
که تاسي له یوه ریاضي دان څخه د (واحد) تعریف وغواړئ چه دریاضیانو ابتدا او انتها ګڼل کیږي یا د هندسي له یوه عالم څخه د (نقطې) پوښتنه وکړئ چه ټول خطوط ورځنې پیداشوي اوله خطوطو څخه بیاطو ل، عرض او عمق یعنې مقائیس ثلاثه پیداشوی دغه دواړه شیان بې له خیاله وجودنلری. دغه دصحراکانې چه مونږ ئې په حجریت او کانیتوب پیژنو دا هم دخیا ل اغیزه ده او دانسان تحلیل دتحجر اوتجمدپه صورت ورته قایل شوی دی.
که چیری انسان د خیا ل له قوته محروم وای اوبی له محسوساتو یې نور څه نه لیدلی عقل اوفکر یې دغی درجې ته نشو رسېدلی اوپه غیب یې ایمان نشو راوړلی. خیا ل په انساني ژوند کښې نشاط اوسرورپیداکوي او احساسات وعواطف

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزی. هغه شی چه دانسان په نظرکښې معنوي محسنات او روحي آما ل څلوي هغه خيا ل دی او همدغه شی لکه يو ه ښکلې حوره انسان په هر حا ل کښې خوښ او خوشحاله ساتي.
دوطنخواهي احساس، د ازادی ارزو، دشهرت تمنا دانسان يوه خيالي معشوقه ده او همدغه شی يې يوې خوا او بلې خواته بيا يي اولوی لوی کاروانه پرې کوي. .همدغه انسانی تخيلات دي چه ديوه ملت خواره واره افراد راغونډوي او اجتماعی جذبات و احساسات ژوندی کو ي، خيا ل په شعر او ادب کښې ډير د خل لري او شعراً او ادباً د خيا ل په مرسته عواطف اومشاعر راويښوي.
چيرته چه شعر او ادب کمزوری او خيالات مړه وي هغه ملت هم مړبلل کيږي اوانسانان د ماديا تو په مينه کښې ورکيږي هلته په زړونو باندې مايوسي اوافسرد ګي غلبه پيدا کوي او دعرفاني نهضت او ارتقا مينه له مغزونه وزي.
په دغسې ځايونوکښې خلق په مساجدوکښې ناست وي سرونه يې په زنګنو ايښی وي، خطيبان خطبې او خطابې لولي، مګر د دوی په زړونو کښې هيڅ جذبه هيڅ جوش او حرکت نه پيداکيږي او ټول په مراقبه کښې ويده وي.
مجالس او محافل بی روحه وي، جرايد اومطبوعات څوک نه لولي، خلق ظاهراً په کلو او ښارونو کښې اوسي مګر په زړونوکښې سره بېل او جدا وي.
د هرچا غم او خوشحالي ځانته وي، هيڅوک له هيچا سره رابطه وعلاقه نه لري، همدردي اوغمشريکي له مينځه ځي او يوه بېشعوره ړند ه دنيا جوړيږي.
که په شعر او ادب کښې له خيا ل او تخيل څخه کارو اخستل شي او له خيا ل نه استفاده وشي له ړندو سترګو نه هم اوښکې تو يوي اوله کاڼو نه سخت زړونه نرموي.
تاسې فرض کړئ چه په يو ځای زورور سيلاب راشي او د ډيرو خلقو کورونه خراب کړي، ډير مالونه او ډير انسانان له ځانه سره يوسي اوښځې ونر، ماشومان او سپين ږيري په اوبوکښې لاهو کړي، که مونږ دغه حادثه ديوه خبر اواطلاع په صورت شايع کړو دومره تاثير به ونکړي لکه چه يو اديب دغه واقعه په يوه ډرام کښې تصوير کړي يا يو شاعر ورځنې موثر اومهيج شعر جوړ کړي او خيا ل پکښې خپله ساحري صرف کاندي. داواضحه خبره ده چه خيا ل په عواطفو اواحساساتوباندې حاکميت لري او تعقل محض دغومره رقت او دقت نشي جلبولی.که انسان يوازې دعقل په نغوته کارکولی نو دسيلاب يو مختصر خبر او دتلفاتو احصائيه کافی وه چه دمصيبت ليدونکو دپاره د نورو همدردي اودلسوزي حاصله کړي او د شعر و رومان وظيفه په ځای کړي مګر داهيڅکله نشي چه يوه سره بې روحه معقوله خبره لکه يوشعر اوادبی شاهکار چه له خيا ل اوتخيل نه پکښې کاراخستل شوی په زړونو اثرو کړی او عواطف وخوځوی.

عشق او حرص

کورپه کوراوکلي په کلي ګرزېد مه، دهرچا به چې څه په خدای لوريدل هغه به يې زما په ځولۍ کښې غورځول،رنګ په رنګ غلې او دانې به زما په ګوډي کښې ټوليدې او په کچکو ل کښې به مې څو ډوله ټوکان جمع شوه مګر زه به نه قانع کيدم او زما سر ګرداني نه ورکيدله. له يوه کلي به بل ته تلم اوله بل نه بل ته، هيڅ نه وم خبر چې زما ليلی په کوم کور کښې ده؟ او زه څه شی دومره لالهانده کړی يم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به لکه د هوا مرغه سرګردانه ګرزېدم او نه به پوهيدم چه دکوم دام او کوم ښکاري ښکاريم؟ ما ته نه وه معلومه چه دا د حرص او لوږې سرګرداني به کله او څنګه قطع شي؟ لکه چه د هوا مرغان په يوه پټي، يوه باغ او يوه بڼ کښې نه ايساريږي زه هم د يوه کلي او يوه کور په خيرات نه قانع کيدم او په ډيرو ګرزيدو به نه ستړی کيدمه.

زه په دی نه پوهيدم چې د ګلزار بلبلې ولې په دانو پسې نه ځي او لکه کارغان مرداری نه لټوي.

ددې سر کشفول زما دپاره ډيرګران کار و او د دنيا په دغسې اسرارو پوهيدل هم څه اسانه کار نه دی. دعلم او پوهې ريباران د هرچاکورته لاره نه لري او هر چا ته د معرفت له دنيا نه خبر نه راوړي.

ماته دا پته نه لګيده چه دحرص علاج په څه شي کيږي؟ او هغه څه چه دانسان مخه له ټولو شيانو يوه شي ته راګرزوي څه ئې بولي ؟

زه ډيره موده دغسې سرګردانه او لالهانده در په در، خاورې په سر وګرزيدم او خير مې غوښته چه نا څاپه مې په يوه ښکلې ليلی سترګې ونښتې او د جما ل پرښتې خپله راته خير راووړ.

زه اوس د بل چا سره خبرې نه کوم او بل څوك نه وينم يوازې له خپلې محبوبې سره راز و نياز لرم او وايم: څه ښه ورځ وه، څه ښه ساعت و چه د کور مزدوره له کاله وتلې وه او تا پخپله له دروازې نه سر راشکاره کړ.

تا ماته وکتل او ما تا ته، پدې کتلو کښې نه پوهيږم څه اثر موجود و، چه زه ئې له نورو کورونو راستون کړم او يوازې ستا د در ملنګ شوم. تا ما ته په اصل کښې د عشق او محبت خير راووړ او زما لوږه دې بيخي ورکه کړه. زما د حرص کجکول دې مات کړ او د خوراك و څښاك فکر دې رانه ويووړ. زه اوس د بلبلو د ژوند په راز پوه شوم، ما ته اوس دا علم بې صوته او بې الفاظو حاصل شو چه د حرص علاج بې له عشقه په بل شی نه کيږي.

هر عشق چه وي او هره ليلی چه چا ته ځان ښکاره کړي، د جما ل پرښته وي که د علم و معنی محبوبه له انسان نه بل شی جوړوي او له ذلت او حقارت نه ئې خلاصوي. د دنيا حرص او سرګرداني د عشق له برکته کميږي او کارغان و بلبلې همدغومره فرق لري. هغه ملنګان چه په دغو کوڅو کښې څوك په ديدار او څوك په دنيا پسې ګرزي په ظاهره يو شان معلوميږي مګر په حقيقت کښې يو راز نه دي.

هغه څوك چه بې له يوه ټوك ډوډی او غوږ هډوکی بل مطلب نه لري هغه ته ستا درګاه او نورې درګاه څه فرق نه لري مګر چا چه په تا پورې زړه تړلی او ستا ديدار غواړي هغه يوازې ستا د کور طواف کوي او ستا د ديوا ل سيوری د همای له سيوري نه ښه ګڼي.

ستا د ښايست په ګلزار باندې يوازې بلبلو زړه بايللي دي او بس. دا نور ټول هغه هوائي مرغان دي چه د خوړو ميوو د پاره ځي او راځي او هره ورځ شل او سل باغونه لټوي.

اې ګرانې مېنې! ای ښکليه هيواده! ای د ښکلا او نازو نعمت مېرمنې! هغه څوك چه تا نه ويني او ستا عشق ئې په زړه کښې نه دی پيدا شوی هغه ستا د درګاه خاورو ته په قدر نه ګوري، ستا د بهار ارزو نه لري ستا په ګلونو لکه بورا او بلبل نه تپيږي، ستا د جرو بيو او آبشارونو، ستا د ښايسته غرونو او ګڼو ځنګلونو د ښايست احساس نشي کولی ستا زرکو او هوسيو ته په مينه او محبت نه ګوري، ستا له ګلونو ډکه ځولی پرې اغيزه نه کوي، ستا ډك سيندونه او شنې درې ورته هيڅ معلوميږي.

ګرانه وطنه! تر څو چه د خلقو په نظر کښې ستا د حسن او جما ل شعور او احساس پيدا نشي او بې له غوږې او خوړې مړی نور څه ونه پيژني تر هغه وخته چه انسانان يو معنوي او نظري ذوق او شعور پيدا نکړي ستا محبت د دوی په زړونو کښې ځای نه نيسي.

دغه ډوډی غرپ عالم چه بې له نس مړولو بله سودا نلري او د عشق و مينې له جهانه نا خبره دی ستا مينې او محبت ته نشي رسيدلی. دوی له تا نه ډيرې ګټې وکړې مګر ستا عشق ئې په زړه کښې پيدا نشو دوی لکه ليوان ستا په رمو کښې ګډ شوه او ډيرې غوښې ئې و خوړې مګر ستا نشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښتيا چه عشق او مينه د ګټې او فايدې په رڼا کښې نه موندل کيږي او له دغه لارې څوك د عشق مقام ته نه رسيږي.
هو! عشق د نفع او فايدې ځغ ته سر نه ټيټوي بلکه شروع ئې په دغه قربانۍ باندې کيږي.
عشق د سوداګرۍ متاع نه ده او خيټه ور پرې نشي پوهيدلی. د عشق درس بايد له بلبل او بورا څخه واخستل شي او د شعر و ادب په نغمو کښې د وطن او هيواد عشق و مومو.
دا سندرې د وطن شاعران وائي او شعر و ادب دا کولی شي چه مونږ له دغه عشق سره اشنا کاندي.

دمشرانو عشق

څوک چه لوی شي او دمشرتوب لوړې درجې ته ورسيږي هغه بيا په دغسې ډيوو چه په يوه کورکښې بليږي ځان نه سيزی او نه لکه هلکان په کوم سپين مخ يا ملالو سترګو خپل زړه بايلي.
هغه هيڅکله ددنيا په سرو او سپنو داسې نه مين کيږي لکه په ما ل مين سوداګر چه شپه او ورځ ددنياپه غم کښې ورک وي او بل هيڅ شي ته يې پام نه وي، ما ل لا څه چه د خپل ځان، خپلو لونو او ځامنو، د خپل ټبراو کهول مينه اودوستی هم پرې دومره غلبه نه کوي چه نور هر څه هيرکړي اويوازې خپل غم وژاړي.
مشران او لوی خلق دغه ټو ل محبتونه چه واړه خلق يې لري په يوه عشق قربانوي چه هغه دملت او هيوا د عشق دی.
د همدغه عشق په اثر د ملتو مشران دمشرتوب حق پيداکوي او دبابا توب مقام او منزلت مومي.
څنګه چه يو طفل اوکوچنی دډيری ناپوهۍ په وخت کښې خپل پلار پيژني اوپه غيرکښې ځان ورغورځوی ملتونه هم که هرڅومره بې تعليمه وي دخپلو خوا خوږو مشرانو تيمز کولی شي او د دوی په ځولۍ کښې ځان اچوی، خپل ټول مقدرات دوی ته سپاري او په دوی اعتماد کوي.
دعشق په جاذبه کښې دغه قوت موجوددی چه احمد شاه غوندې د پنځه ويشت کالو ځلمی دټولو پښتنو بابا کړی او دډيلی په تخت يې کښېنوي. دپښتو نخوا اوپښتنو عشق احمدشاه بابا ته لويه شهنشاهي ورکړه او ډيرو سپين ږيرو دده بابا توب ومانه ځکه چه دی رښتيانی مشر و او هغه عشق چه په مشرانو کښې پيداکيږي په ده کښې موجود و.
ده په دروغو خپل وطن او هېواد ته دانه دی ويلی:

ســــــتا دعشـــــــق لـــــــه وينـــــــو ډک شــــــوه ځيګرونــــــــه
ســــــتا پــــــه لاره کښـــــــې بــــــايلي ځلمـــــــي ســــــرونه
تاتـــــــه راشــــــمه زړګــــــی زمــــــا فــــــارغ شــــــي
بــــــې لـــــــه تـــــــامي انديښـــــــني د زړه مارونــــــــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېيلـــــــــي تخـــــــت هيرومـــــــــه چـــــــه رايـــــــادکړم
زمـــــــا دښـــــــکلي پښــــــتو نخـــــــوا دغروســـــــــــرونه

کـــــــه تمامـــــــه دنيـــــا يـــــو خواتـــــــه بـــــل خـــــوائي
زمـــــــا خـــــــوښ دی ســـــــتا خـــــالي تـــــش ډګرونـــــــه

احمـــــــد شـــــــاه بـــــــه دغـــــــه ســــــتاقدر هيرنـــــــه کـــــا
کـــــــه ونيســـــــــي دتمـــــــــام جهـــــــــان ملکونـــــــه

څوک چه معنوی رشداو بلوغ ته ورسيږي او دمشرتوب درجه ومومي هغه له وطن او هيواد سره همدغسې عشق پيداکوي او وطن ته دعشق په نظرګوري، هغه بيا دغرو په څوکو، دصحرا په لمنو، دوطن په کاڼو او بوټو کښې يوه داسې تجلی اورڼا ويني چه هر څوک يې نشي ليدای او هر چا ته ځان نه ښئي.
څنګه چه يوښاپيرک ځلانده لمرنشي ليدای، يوکوچنی دځلميتوب احساس نشی کړای، ددغو ټيټو ډيو و پتنګان دستورو ډيوو ته نه رسيږي، دغه عالی عشق ته هم هرڅوک نه رسيږي اونشي رسيدلی.
داعشق دمشرانو او لويو خلقو په برخه دی اوبېل کيف لري.
ددې عشق نښې او علامې بل راز دي او ځانته شواهد لري. تاسې دغه عشق او د حسن و جما ل عشق سره بيل کړئ او هغه منظره چه دمجنون او ليلی په عشق کښې يې وينئ له سترګو لری کړئ.
دا هغه راز مينه ده چه دپلار او ځوی دمرشد او مريد دشاګرد او استاذ ترمينځ وي اوبې له غمخوری او خير خواهی نورمظاهر نه لری.
په دې عشق کښې نازو نياز، بی پروايي او تغافل نه ځائيږي اونه په کښې رقيب او ريبار شته. له دې عشق سره رحم وعاطفه، ثبات او متانت همدردی او ايثار ملګری وی او له هر راز تهمتونويې لمن پاکه ده.
دلته لېونتوب اوله خپله پرديو بېلېده نشته او نه پکښې دمعشوقو له لاسه شکايت او له رقيبانو سره حسد ليدل کيږي.
له دې عشق سره دپيسومينه او دماديا‌تو محبت نه يو ځای کيږي. هغه څوک چه په پيسو مين وي او پيسې ټولوي هغه هيڅکله يوقام په ځان باندې نشی راټولولی. هغه کسان چه قومونه پرې غونډيږي هغه پيسې نه غونډوي او دغه مينه له زړه څخه باسي.
کوم اشخاص چه قصې ګټي هغه پيسې نه ګټي اوپه بت شکنی افتخار کوی.
داکيدای شي چه قلندران او درويشان دملت مشران شي او خلق يې په مشرتوب ومني مګرد پيسو مينان او سود خواره يابډې خواره هيڅکله دمشرتوب لوړه درجه نه مومي اونه دمشرانو عشق پيداکولی شي.
ای هغو کسانو چه دمشرتوب آرزو لرئ او لويوالی غواړئ!.
راشئ! چه د خود خواهی او ټيټو مينو مراندې او تنابونه پرې کړواو د لمر و سپوږمی په خوا کښې خپلې خيمې ودروو.
راشئ! چه له دې کوچنيو ځالو والوزو او لوړپروازونه وکړو.
راشئ! چه يوملي او وطني شعور پيداکړو او دوطن غرو او رغو، کاڼو اوبوټو ته په مينه اومحبت وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه شعور او دغه احساس ژوندی شو بیا به هر یو بل ته محبوب معلومیږي او هیڅوک به هیچا ته په نفرت نه ګوري.
یو بډای به دخوارانو دلداری کوي، یوعالم به ناپوهانوته سمه لاره ښئي، یو طبیب به د رنځورانو په علاج پسې ګرزي، یو قوی به دضعیف پېتې په اوږو واخلي او ټو ل به یو له بله ځاریږي.
راشئ! چه همدغسې وکړو او ددې په ځای چه یتیمان وژړوو د یتیمانو اوښکې پاکې کړو او د دردمنو له حاله ځان خبر کړو.

یوازېتوب

هغه خواږه ملګري څه شوه چه ټوله ورځ به مې ورسره لوبې کولې اویو ساعت به هم نه بېلېدو.
هغه کانې به اوس چیرته وي چه دشپې به مې هم په جیب کښې ساتل او یوه شیبه به مې له ځانه نه بېلول.
هغه ونې به اوس څنګه وي چه مونږ په کښې ټالونه اچو ل اوله ملګرو سره به مو یو ځای ځنګل.
داشیان اوس یو هم نشته او زه بیخي یوازې یم.
هغه خاورې چه مابه په کوڅوکښې ورسره لوبې کولی باد ویوړې اوزما خوشحالي هم ورسره لاړه.
هغه دګاټو او لوبو میدان به هم وران شوی وي، د ګودر غاړه به هغسې نه وي د خیزوځای به هم بل راز وي.
دا څه وشوه؟ او څه راپیښ شوه چه زه یې له دې ټولو بیل کړم او بېخي یوازې شوم.
زه خو به یوساعت له خپلو ملګرو نه بېلېدم او بې له هغوی مې ساعت نه تېرېده اوس ولې یوملګری نه لرم او چا ته نه نږدې کیږم.
هغه بله ورځ چه زما یو پخوانی ملګری دلته راغلی و، ما ورسره هغسې دمینې مرکه ونکړه او بل راز راته ښکاریده، هغه به څومره خپه شوی وي اوپه زړه کښې به یې څه تیرشوی وي، هغه به وایي ده اوس خپله جامه بدله کړه او خپل پخواني اشنایان یې پریښودل.
ماته خودی زښت ډیرګران و، اوله هرچانه به مې ښه ګانه، ده هېڅکله داګمان نه کاوه چه زه به له ده سره دغسې بې پروایي کوم او دده مینه اومحبت به هیروم.
ماهم دغه تصور هېڅکله نه کاوه چه زه او دی به دومره پردی کیږو او زړه ملګرتیا به پرېږدو.
نه پوهیږم زما او دده ترمینځ چاتورې کټوې وګرزولې او زمونږ زړونه یې یوله بله توره کړه.
دی خو زما ډیر خوږ ملګری و، ما ولې دده قدر ونکړ ولې مې ده ته په مینه او محبت ونه کتل؟ کالي یې زاړه و او څه یې نه درلوده که دناپوهی په وجه راته بل راز ښکاره شو؟
زه اوس دعزت اواعتبار خاوند یم او دی لا چانه دی پیژندلی، که کوم بل علت اوسبب موجود دی چه زه او دی یې په زړونوکښې لرې کړو او پخوانی رابطه یې قطع کړه.
ښایي چه دغه خبرې ټولې رښتیا وي، ماډیره موده څه توراو سپین ولوستل اودی به هماغه پخوانی حا ل پاته دی زه اوس له کتابونو اواخبارونوسره اشناشوم او دی یوه چتی نشي لوستلی، زه په یوه ماڼی کښې دماموریت په چوکی ناست یم او دی پخپل کور کښې پوزی نه لري، زما خلق قدر کوي او دده سلام هم نه اخلي مګر دا نو ولې زما اودده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلتون سبب کيږي ولې زما او ده ملګرتيا قطع کوي. که يو تن څه نه لري اوغريب وي هغه سره به سړی خپله اشنايي قطع کوي او که به مرسته او کومک ورسره کوي.
که دسړی يوملګری ناپوه وي او په څه نه پوهيږي هغه به پوه کوي او که به يې له خپل مجلسه شړي.
هغه انسان چې دپوهې اولياقت دعوه کوي او ځان دپوهانو دډلې ګڼي څنګه دا قبلولی شي چه د خپل هېواد خواران اوغريبان له خپلې مينې او محبته محروم کړي اوعلم وپوهه دبېلتون اولرېوالی موجب وګڼي. داعادات خو له يوه ښاغلی انسان سره نه ښائي.
علم او پوهه بايد يوسړی له نورونه بېل اولرې نکړي او نه د دنيا عزت او اعتبار يو انسان له خوارانو او غريبانو نه وشکوي.
هغه علم چه دکوډو په شان دوه خواړه ملګري بېلوي او دغرور موجب ګرزي له ناپوهۍ نه يې زيان او ضرر ډېرد‌ی او هغه سواد چه سړی له محيط اواجتماع نه لرې کوي اوله نورونه دسړي زړه توروي په حقيقت کښې همدغه توره کټو ده او ماتول يې پکار دی.
که څوک غواړي چه په اجتماع کښې ژوند وکړي او له محيط نه استفاده وکړي، دعلم او لياقت غرور دې له ځانه لرې کړي، خپله هوښياري او دبل ناپوهې دې حايل نه ګڼي، سړيتوب اوانسانيت دې نه هيروي، اجتماعي مېلان دې نه بايلي، خوار وغريب ته دې په خوارو سترګو نه ګوري، له ملګرو دې په هيڅ وخت او هيڅ حا ل کښې نه بېليږي، بلکه رادې شي او له جماعت سره دې خپل غم شريک کړي او خپله خوشحالي دې هم دنور په خوشحالي کښې ولټوي خپل زړه اوفکر دې له نورونه نه بېلوي، يوځای دې ورسره خاندي او يوځای دې ورسره ژاړي، ددوی په خوښه دې کارکوي چه دده په خوښه کاروشي.
خوشحالي او کاميابي همدلته ده او په يوازې توب کښې نشته، هرڅوک چه له نورونه پردی او لرې شو هغه هيڅکله نشي خوشحاليدلی اوپه يوه پټ اورسوزي.
د ﴿ من شذ شذ فی النار ﴾ همدغه معنی ده او ددنيا دوزخ همدغه يوازېتوب دی.

زه او ته

مونږ بايد دلته داسې اورونه بل نکړو چه کلي او ښارونه وسيزي او په لوګي يې د بصيرت سترګې ړندې شي ځکه چه دا اور د حسد اور او دشيطان له کوره دی.
مونږ به خپلې ډېوې له هغه اوره لګوو چه په کوه طور کښې يې ځان ښکاره کړی او د زړونو او دماغونو خونې روښانه کوي.
د حضرت ابراهيم (ع) پيروان بايد پخپل عمل او يقين سور اور ځانته ګلزار کړي او پخپل لاس د عالم دسيزلو لپاره دوزخونه جوړنه کړي.
هرچا چه په پخپل زړه کښې د حسداور مرکړ ددوزخ اوريې نشي سېزلی اوپه سرولمبو کښې سلامت پاته کيږي.
هغه څوک چه له يوه جماعت او جمعيت نه په نفرت او عناد وزي هغه هروخت په سره اور کښې سوزي او تل په اورکښې وي.
ته په دې پوه شه چه زما اوستا بېلتون لويه ګناه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دوه مین سره بیل شي پروا نشته ځکه چه عشق او محبت یې نور هم زیاتیږي او دوصا ل ارزو قوي کیږي مګر د دوه ورونو بېلتون او هغه بېلتون چه دبغض و حسد په سبب پیداشي عالمونه تباه کوي او ملتونه برباد وي.
زما او ستا نزدې کېدل، یوکېدل، پخلا کیدل، ملګری کېدل ډېرلوی اجر لري.
زه اوته دوصل لپاره یو ځکه چه فصل اوبېلول دشیطان کار دی.
زه او ته به سره نزدې کیږو او ژرژر به قدمونه اخلو چه دغه فاصله دلوی خدای په فضل اومرحمت له مینځه واخستل شي.
زه اوته که هر څومره نزدې شو هماغو مره خدای ته هم نزدې کیږو ځکه چه اورومرو به په نفس اوشیطان پښې ږدو او له نفسي اوشخصي اغراضو به تیریږو. زه اوته به ځانته نه ګورو دملت اوومملکت خیرو سعادت ته به ګورو.
مونږ باید ملي او اجتماعي ګټې په نظرکښې ونیسو او له لوړافق څخه نظروکړو .زه به دیو کېدو اونزدې کیدو لپاره خپل هرڅه له تا قربان کړم مګر ته هرڅه له ځانه مه قربانو ه او عمومي مصلحت په نظرکښې نیسه!.

سترګې مه پټوئ!

ښه وګورئ! سترګې مه پټوئ! خدای ته ورتګ دی د قیامت ورځ راتلونکي ده، سترګې پټول، حق نه ویل، د حق په ځای کښې چوپ کښیناستل ډېره لوی او عظیمه ګناه ده.
وګورئ! اوبه ځیرځیر وګورئ، که ستاسې سترګې خلاصې شوې که تاسې هرڅه ولیدای شوه، که ستاسې بینایي معلومه شوه ډېره لویه اوستره ګټه به وکړئ.
ستاسې ډېرې بدبختۍ په سترګو غړولو، لیدلو او کتلو ورکیږي.
تاسې دسترګو په حکمت ښه نه یاست پوه شوي او پوره کار مو له خپلو سترګو نه دی اخستی.
هغه کسان چه ګوري اووینې غله ورځنې څه نشي پټولی اوغدی پرې نه لوټیږي.
تاسې خپلې سترګې غړوئ او ګورئ څه نه وینئ او څه نشئ لیدای، تاسې به وایاست چه مونږ شپه او ورځ پیژنو، توراوسپین بیلوو، دانسان اوحیوان فرق کولی شو، که مونږ څه نه لیدلی هرګوره به د چاله موټر لاندې شوی وو یابه په کندو او کپرو کښې لویدلي وو،په سم سرک به نه وو روان اوبې لارې به تللو.
زه وایم چه اوس هم ډیر خلق بې لارې روان دي اوسمه لارېې پرې ایښی ده، ډیر خلق له ګرنګو نو لویدلي دي مګر ځانته نه دي ملتفت. دغه شان لیدل اوکتل چه مونږ کولی شو حیوانات یې هم کولی شي او دموټرو له مخې اوښان هم ځانونه په څنګوي، وانښه اواوبه وینې، له پاڼو نو او کمرو ځان نه غورځوي او له حسي خطراتو نه ډډه کوي.
دانسان لیده او کاته بایدله حیوان نه ډیر فرق ولري، د بنیادم نظرباید دومره سطحي او سرسري نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ ! چه مونږ اوتاسې د خپل نظر امتحان ورکړو چه مونږ څه ليدلی شوکه نه؟ مقصد مې دا نه دی چه د اولې شپې مياشت په مازديګر ياغرمه کښې ګورو، يا به څوکروه لری يوشی معلوموو چه انسان دی که حيوان، نردی که ښځه؟ سپوردی که پلی؟ زما مطلب بل شان امتحان دی اوبل راز سترګې مې په کار دي.

هو! زه هغه سترګې غواړم چه غدر، خيانت، ريا، ټګي، ظلم اوتلبيس بلکه ابليس ورنه ډډه کوي او دغه شيان ليدلی شي.

زه وايم دغه خلق چه تاسې په لارو او کوڅوکښې، په بازارونو او مساجدو کښې، يا په دوايرو او وزارتوکښې په کراتو او مراتو ليدلی اوکتلی دی ايا تاسې دوی په رښتيا ليدلی اوکه اشتباه موکړيده.

زه ګمان کوم چه ډيرو خلقو ډير خلق نه دي ليدلي او ورسره اشنايان شوي دي.

دغه سترګې چه له مونږ سره شته له کاره وتلي دي او څه نه وينې، دغه شان سترګې د هوا له مرغانو او دځمکې له ځناورو او حيواناتو سره هم شته.

هغه سترګې چه له رنګو نو اواجسامو نه ماوری' نورشيان ليدلی شي هغه زمونږ په کوراو کلي کښې له چا سره نشته او مونږ په رښتيا څه نه وينو. ما ته دا سودا په ټينګه پيدا شوی او زړه ته مې داخبره لويدلي ده چه مونږ څه نشوليدلی که زه غلط شوی يم زما سودا وباسئ اوما پوه کړئ.

ماخو د مخه ووېل چه زه له تاسې نه په رڼا ورځ دستورو ليدل نه غواړم، زه وايم دغه کسان چه تاسې يې هره ورځ خبرې کوئ او ورسره مخامخ کيږئ يا په موټړ اوبګيـو کښې ستاله مخه تيريږي تاسې يې پيژنئ چه دا څوک دي او څنګه خلق دي؟

هغه چه په ښوښو ماڼيو کښې اوسي، په اعلیٰ موټرو کښې سپريږي نفيس لباسونه اغوندي، اوښه ښه خوراکونه خوري ايا په دوئ کښې خاينين، غداران، ظالمان اومنافقان نشته؟

دوی ټول کاريګر لايق اوصحيح اشخاص دي؟ دوی دغه جايدادونه او دا دومره ډيري پيسې په مشروع ډول په کار او لياقت پيداکړي دي؟

دغه نور چه ډوډی نه مومي، دناستې ځای نه لري، په تن لغړ او په خيټه وږي دي په دوی کښې دوطن صادق خدمتګاران، پاک نفسه زحمت کشه او لايق اشخاص بيخي نشته؟ دوی ټول له خرمې بکاره او غير مستحق اشخاص دي؟

تاسې ښه وګورئ! او ډير غور وکړئ که دلته خاينانو، غدارانو او ظالمانو په ظلمو نو، رشوتونو او خيانتونو عالي قصرونه، نفيس موټرونه، پاخه جايدادونه اولوړ مقامونه پيداکړی وي او ډير ښه خلق اوصالح اشخاص چه لس شل کاله يې دوطن خدمت په صداقت اوپاک نفسی کړی وي هغه نن خوارو زار، بې کوره او بې اوره ګرزي او هيڅ نه لر ي نوتاسې يقين وکړئ چه مونږ ړانده يواو څه نه وينو.

که چيرې دړندو بازار نه وای او خلقو ښه اوبد ليدلی هيڅکله به دغسې نه کيدل اونه به ؤ شوي.

که زمونږ په سترګو پردې نه وای د رشوت خورويه کورکښې به دانبا يسته پردې نه ځړيدلی او دقصور خاوندان به په قصرونو او ماڼيو کښې نه اوسيدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزمانې تغير

که تاسي هېر زري نه ياست اوسترګي نه پټوئ نو په دغو لږو کلونو کښي په عالم کښي ډيرلوی تغير پېښ شوی او زمانه بېخي بل راز شوی ده مګر دا تغير محسوس نه دی معقول دی او دعقل خاوندان پرې ډيرښه پوهېدلی شي.
دانسان وجودکه څه هم په هماغه پخوانی حا ل دی، هماغه دوه سترګي دوه غوږونه او دوه پښي لري مګر هغه څه چه نن ليدلی شي پخوايې نشو ليدلی، هغه څه چه نن يې اوري پخوا ئې نشو اوريدلی، ترهغه ځايه چه نن رسيږي پخوانشو رسيدلی، په هغه شي چه نن پوهيږي پخوا نه پوهيده ، هغه څه چه نن ويلی شي پخوا ئې نشو ويلی.
څوکاله پخوا زمونږ نوکرانو او مزدورانو زمونږ له جلب لاندي منډې وهلې مګرنن راسره په موټر کښي يو ځای سپاره دي او هغومره فرق نه لرو.
يووخت و، چه مونږ بد بدکارونه ښه ګڼل او ستايل مو، بيا يو وخت راغی چه په دغو ستاينو شرميدو او چوپ شوو مګر اوس بدو ته بد او ښو ته ښه ويلی شو.
زه چه نن خپل ځانته ګورم او دخپل شعوراو ادراک تفاوت سنجوم پوهيږم چه په دنياکښي ډيرلوی تغير اولوی تحو ل پېښ شوی او زمونږ په هيوادکښي يې هم ډير تاثير کړی دی.
يو وخت وچه مابه هغه څوک ښه ګاڼه چه چاته به يې زيان او ضرر نه رسيده مګر څه موده وروسته په دغومره ښه توب نه قانع کېدم او له ښو خلقو نه مې ښې ښې ارزوګاني هم غوښتلې، مابه ويل ښه سړی هماغه دی چه په زړه کښي يې دوطن اوملت دپاره ښې ارزوګاني اوښه نيتونه موجودوي، مګرنن په دې هم نه يم قانع او هغه څوک ښه بولم چه ښه ښه کارونه کوي او دايثار اوفداکارۍ په ميدان کښي داخل وي.
دايوازې زما حا ل نه دی نورهم ډيرملګري شته چه بې عمله ايمان کافي نه ګڼي او تشو ارزوګانو ته په څه قيمت نه دي قايل.
که څوک نن له مونږ نه ستاينه او محبوبيت غواړي او ارزولري چه مونږ ورته ښه ووايو اوښه يې وګڼو هغه دې په دې پوه شي چه تش لستوڼي اوبې لاسه لستوڼي مونږ نه خوښوو بلکه کاراوعمل ته ګورو او دهرچا جد وجهد، قرباني اوفداکاري په نظرکښي نيسو. مونږ اوس له پخوانه زيات هوښيارشوي يو او ساده ګان نه يو، مونږ خلق پيژنو اوپه زړونوکښي ډيرښه پوهيږو.
مونږ رښتيا ويلی شو، زمونږ په زړو نوکښي بې دخدای له ويرې بله ويره نشته، مونږ حقايق څرګندو او حق وايو مګر ددې کاره دپاره په يوه ترتيب قايل يو او هغو مره څه وايو چه خلق پرې پوه کولی شو.
مونږ د ځان او دبل د پوهولو او ويښولو ټينګه اراده لرو او داکار هيڅکله نه پريږدو، مونږ غواړو چه اعمالو او افکارونه دلوی خدای په توفيق خيرې او ناولتيا ګاني ورکې کړو او دضرورت په وخت کښي ډيرې ناپاکه جامې په تيرو وټکوو او په څو باړو يې ووهو.
مونږ ځيني لوړکسان وينو چه اخلاق يې ډير ټيټ دی،په بدو او ناوړه اعمالو نه شرميږي، دفسق په شهرت پروا نلري، خيانت ورته بدنه معلوميږي، په پردي ناموس ډير زړور ورځي، په رشوتونو قصرونه اومانۍ ابادوي اوپه ډيرو هسکو ځايونوکښي ناست دي.
مونږ غواړو چه دوی خپل ځانونه اصلاح کړي او په رښتيا توبې وباسي، خپل خدای ته رجوع وکړي او په نيکو اعمالو خپل سئيات ووينځي اوپخوانی عادتونه پريږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددی زماني همدغه تقاضا ده او دزماني تغیر له دوی څخه دغه نفسي تغیر غواړي. که دوی غواړي چه زمانه یې رسوا نکړي اوخوک یې سترګو ته خلی ورنوړي باید خپل ځانونه اصلاح کړی او پوه شي چه زمانه بل راز شوه اوبل راز خلق غواړي.

برابرنه دی

صحراته ولاړم هیڅ کاڼی له بل سره برابر نه و، غرونو ته وختلم ځینې جګ اوځینې ټیټ و، په باغونو وګرځېدم دېټولو بوټو وده او لوړتیا یوراز نه وه، ددریاب کبان مې ولیدل یوله بله په ټول کښې برابر نه ختل، د هوامرغان هم ځینې غټ او ځینې واړه و، ښارونه مې وکتل د ځینو کورو دیوالونه اوچت و اود ځینو نه و، کورونو ته ننوتم، ځینې غولی لوی و، ځینې واړه، په دوایروکښې وګرزېدم ټول میزونه او ټولې چوکی یوشان نه وې، کتا بخانې مې وکتلې د درستو کتابو قطع اوحجم برابرنه و، هیوادونه مې ولیدل ځینې تاوده و، ځینې ساړه، انسانان مې وکتل څوک جوړو او څوک ناجوړه، څوک ړانده و او څوک بینا.

د لوی خدای کتاب مې بیرته کړ دا خبرې مې پکښې ولیدې:

ایاپوه او ناپوه برابر دي؟ د ړانده او بینا ترمینځ څه فرق نشته؟ ددوزخ اوجنت خاوندان څه توپیرنه لري؟ نوراو ظلمت یو راز دي؟ په دې پوښتنو راویښ شوم او په عالم کښې مې بیاسترګې وغړولی. هغه فرقونه چه په نورو انواعو او اجناسو کښې و، په انسانانو کښې یو په سله زیات معلومیده.

هغه ښاپیریان او دیوان چه خلقو له کوه قاف نه هغه خوا لټول ما په دوی کښې ولیدل، د پرښتو اولعینانو په معنی پوه شوم، قصابان او ښپانه مې وپیژندل، دعدل او ظلم، علم او جهل، خیراوشر، سعادت او شقاوت فرقونه راته واضح شوه.

پدې ښه وپوهیدم چه :

جـــــــوداني قـــــدریولعل پــــــه کښـــــې مونـــــــده شـــــي

نـــــــور جهــــــــان واړه د توروکـــــــــانو غــــــــردی

ماته دامعلومه شوه چه دډیرو لویو ملتو او لویو ټولنوقدر اوقیمت په یو څوتنو پورې تړلی وي چه که هغه ورځنې لیرې شي هیڅ ورته نه پاته کیږي. او دمتمدنو اقوامو فرق له وحشیانو نه په یو څو تنوباندې کیږي.

لکه چه دانسان په جسم کښې مخ، سترګې، پوزه چه په وجودکښې ډیره محدوده او لږه حصه ده، یو انسان له بل ځنې بېلوي دغسې ملتونه اوټولنې هم د یو څو محدودو اشخاصو په وجود امتیاز پیداکوی او بېلیږي.

په هرمملکت کښې یو څوتنه محدود اشخاص وي چه دهغه مملکت سترګې اوپوزه ګڼل کیږي او دیوه هېواد نوم اونشان لوړوي.

لکه چه یوانسان پخپل ټول وجودکښې دوه سترګې لري چه د هغو په بینایي دجهان لورې ژورې وینې اوسمه لارپیژني یوه جامعه هم څوتنه لري چه د هغوی په بینایي اوبصیرت یوې خوا او بلې خواته حرکت کوی او دملت سترګې ګڼل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدي لامله ښه اوبد ددوی په سترګو ليدل کيږي، د فکر کولو او خيروشر سنجولو اميد دوی ته کيږي، دهيواد ترقي او لوړتيا د دوی دسعي اوعمل محصول باله شي اوهرڅه په دوی پورې مربوط او موقوف وي. کله چه په توره شپه کښې يوټولګی خلق چيرته روان وي نو ډيوه اوچراغ له يوه يادوه تنوسره وي او نورټول دهغوی په رڼا کښې روان وي اولاره ګوري. که دغه دړڼا خاوندان له دوی نه بېل شي ټول په تورتم کښې پاته کيږي او بياڅوک کندې کپرې نشي ليدای، دعقل اوفکر رڼا هم له محدودو اشخاصو سره وي مګر فايده ئې عامه وي اوهر چاته لاره ښئي.
يوملت بايد دړڼا د خاوندانو قدروکړي او پدې پوه شي چه بې له دوی نه په ټولو باندې تورتم او تياره راځي اولاره ورکيږي.
هغه مشعل چه مونږ ته دلارې ټيټ وپاس راښئي او زمونږ مخه رڼاکوي ددوی په لاس کښې دی او دوی پيداکړی، که دوی نه و رڼا نشته اوپه هرقدم کښې دلويدلواو پريو تلو خطرات موجود دی.

د اسلام درد منو!

عابده! هغه څه چه ته يې په ډيرو وظايفو او نوافلوکښې لټوې دخدای دمخلوق په خدمت کښې ډير ښه موندل کيږي.
زاهده! څه شی چه ته يې د ځان په وږی کولو اونفلي روژو نيولوکښې غواړې دمساکينو اوفقيرانو په مړولو هم لاس ته درځي.
عارفه! چوپ کښېناستل او د خدای په فکر او ذکر مشغولېدل عبادت دی مګر زورورو ته حق ويل او حق بيانول ډيرلوی اوستر عبادت دی.
مسلمانه! دقران تلاوت ثواب لري مګر په قران باندې عمل کول فرض دی. ای دتقوی او رياضت خاوندانو تاسې له خپلو کوټنيو سرونه راوباسئ له دې سپينو څادرونو مخونه راښکاره کړئ او په عالم کښې سترګې وغړوئ چه دخدای دمخلوق څه حا ل دی؟ او په څه راز مصيبتونو اخته دي په جهان کښې څه مظالم او څومره بې رحمي موجودې دي.
تاسې انصاف وکړئ! چه تسبې اړو ل ډير ثواب لري که په سروغرموکښې يوې کو ل او يو مسکين مړول؟ په جای نماز باندې قرار کښيناستل ښه دی؟ که د خدای په لاره کښې ستړی کيدل؟
رښتيا ووايا ست چه دبل په خيرات روژه ماتو ل ډير ثواب لري که خپل ما ل له مسکين اوفقير سره خوړ ل؟
ماپوه کړئ! چه پاک خدای دخيرات او شکرانو په اخستلو ډير خوشحاليږي؟ که په ورکولويې؟
راشئ؟ دخدای رضا او داخرت ثوابونه په ګرانو اوسختو کارونوکښې او دمخلوق په خدمت کښې ولټوئ!
يو مظلوم دظالم له منګولو خلاص کړئ، ديوې کونډې په سرپورنی واچوئ ديوه يتيم اوښکې پاکې کړئ! يوه پوروړي ته پور ورکړئ، ديوه رنځو ر دوا او درمل وکړئ. دغه خواران او غريبان چه دپاک خدای صادق اوساده بندګان دي خپل خدمت ته مه رابولئ او مه يې مريدان کوئ؟ بلکه تاسې ددوی مريدان شئ او خدمت يې وکړئ. د خدای رضا او د خدای جنت په دغه ډول حاصلولی شئ، اودنيا ګټه په هغه بل صورت لاس ته درځي او درغلی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسبا فکر

هغه څه چه د ریا او تذویر په پردوکښې پټ و اوس څرګندیږي. تراوسه پورې شپه وه، تورتم و، تیاره وه، هیڅا هیڅ نه لیدل هرڅه دتورې شپې له تورې پردې لاندې پټ و.

ماته نه لیدې تازه نشوم لیدای، زما په سترګو اوستا په مخ پردې پرتې وې، ماته نه پیژندلی او تاهم خپل ځان نشو پیژندلی، نن د حقایقو له مخې پورنی پورته کیږي اوښه و بد ځان ښکاره کوي، ته په دې پوه شه چه پس لدېنه څوک خپل معایب نشي پټولی، که څوک هرڅومره کوښښ وکړي چه خپل نواقص پټ کړي او ښایسته رنګونه ورپورې ومښي کامیابېدلی نشي. او خواري یې څه ځای نه نیسي.

که څوک هوښیاروي هغه باید دځان اصلاح ته اساساً متوجه شي او ځان ونه غولوي. هغه ودانۍ چه نن سبا نړیږي په اخیرونو نه ټینګیږي او رنګ وروغن یې بیفایدې معلومیږي.

مونږ باید د خپل راتلونکي ژوند دپاره پاخه دیوالو نه جګ کړو او پوخ تعمیر بنا کړو.

له هغه کوره باید واوزو چه نن سبالویږي او ړنګیږي. سړی باید داسې کورجوړ کړي چه دزامنو او لمسیانو شپې یې په کښې هم تیرې شي او ودانی یې پخه وي.

مطلب دا نه دی چه ټو ل به له کاڼو او ګټو جوړ شوی وي او دختو په ځای به په کښې سمت لګېدلی وي ځکه چه دغه راز کورونه خواران اوغریبان نشي جوړولی، زما مقصد بل راز کور دی، داسې کورچه یوه خښته به ئی هم دظلم او خیانت په پیسو نه وي جوړه شوی اوپه ودانولو کښې ئې مظلومان نه وي ازارشوی.

هو! ښه کور هماغه دی چه همسایه ته ئې ضرر نه وي رسیدلی او هیڅکله یې دبام واورې دبل په بام نه وي لوېدلی لوی لوی ګناهونه په کښې نه وي شوی، دفساد اوضررفکرونه پکښې نه وي موجود.

ښه کو ر دانه دی چه ښایسته او رنګینې پردې په کښې زوړندې وي اوښه ښه خوراکونه په کښې وخوړل شي یاډیر نفیس سامان اولوازم ولري.

داشیان وي اوکه نه وي مګر پخپل حق قناعت، رحم اوعاطفه، عفت اوفضیلت چه په کوم کورکښې وي هغه ښه کوردی اوهیڅکله نه ورانیږي کوم کورچه اهل اوصالح اولادلري او ماران و لړمان په کښې نه وي قصروي که جونګړه هغه کورښه کوردی او سعادت په همدغسې کورونو کښې وي.

دغه راز کور خواران او غریبان هم جوړولی شي مګر یوغیر صالح انسان یې هیڅکله نشي پیداکولی.

هرڅوک چه ځانته په دنیاکښې کور جوړوي باید دحمید دابیت واوري:

که دې نکړېه نیکیو ننګ ونام لوړ په دوه چومه دې د ختو مشه بام لوړ

پخوانی هیوې

کله چه سړی یوازې شي او څوک نه وي نوله خیا ل او تصورسره ئې زیات سروکارشي او راز راز فکرونه کوي.

څوک چه له دغې فکري مراقبې سره اشناوي هغه پوهیږي چه انسان په دغسې وخت کښې هرڅه په بل راز ویني او دجهان هره ذره ورته سکندري آئینه شي.

په همدغسې مواقعو کښې سړی په پچه خېژي اوکشمیر ویني اودمرغانو په هګیو کښې راز راز نغمې اوري. زه هم په کوټه کښې یوازې ناست وم او فکرویورم، مخامخ یو منقش رف ښکاریده چه هرڅه پکښې ایښي و او زما د خیالاتو له تلون سره ئې ډیره مرسته کوله. دغه راز رفونه سړی ددې وخت په ودانیو کښې نه ویني او دپخوا وخت تعمیري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وضعیت سړي ته ښئیی. داکور که څه هم زوړاو پخوانی دی مګر دبرق مزي ورته رانـوتلي دي اوسامان ئې هم نـوی شویدی دلته پخوانی او اوسنی نوی اوزاړه شیان یوځای شوي او عجیب منظرلري.

دتجدد اونوی عصر آثار اواستازی دي کاله ته راغلی دی مګر دکور ساختمان ئې لا نه دی بدل کړی.

په کورکښې که څه هم برق لګیږي مګرپاس په رف باندې دتورو تېلو مسینه ډیوه ایښي ده چه مخصوص نقش ونګار لري او دوه درې طبقې ئې تشکیل کړیدی په څنګ کښې ئی یوبل ډول چراغ هم شته چه دشمع بلولو دپاره جوړشوی او اوس په لرو کورنو کښې پیداکیږي هغه خوا ورځنې دخاورینو تېلو لاټین ایښی اوسرې پـوهیږي چه دغو چراغـو هریـوه پخپل وخت کښې داکوررڼا کړی او دې خلقو ئې په رڼاکښې ډیرې شپې تېرې کړیدي مګراوس دهغو دوره تیره شویده اودشپې په کوټه کښې برق لګیږي.

زمانه وخت په وخت نوي شیان له ځان سره راوړي مګر زاړه هم څوک هیسته نه غورځوي اوپه جګوځایونو کښې ځای ورکوي. داعادت بدعادت نه دی او باید په هر کوراو هر هیوادکښې همدغه عادت جاري وي او څـوک دچا زاړه خدمتونه هیر نکړي مګر کارونه باید وخت په وخت له نـوو شیانو نه واخستل شي اوپه کورنو کښې نـوي رڼا ګانې پیداشي.

زمانه ښائي چه زاړه شیان له کاره وغورځوي اونوي هم زاړه کاندي چه دغورځولو شي مګرانسانان ئې دزمانې په تاخچو او رفونو، دتاریخ په پاڼوکښې ساتي او په اوچتو ځایونوکښې ئې ږدي.

هغه چاچه لمړی ځل دتېلو خاورینه ډیوه بله کړی دبرق له مخترع نه ئې پوهان په کمه سترګه نه ګوري او قدرئې کوي.

انسان اوجهان په هروخت اوهرحا ل کښې یوې رڼا ته محتاج دي او دارڼا وخت په وخت خپل شان اوصورت بدلوي اوپه ظروفو کښې ئې تغیرراځي دهمدغه بدلون اوتغیر په اثرانسان دعلم و معرفت په لـوړوالی اودپـوهې په زیاتو لـو او تجلی کښې زیار کاږي.

هغه چا چه دخاورو ډیوه جوړه کړی او هغه چه دمسو ډیوه سازه کړیده یائې دښیښې په فانوس کښې کومه شمع لګولې ده دبرق اوبریښنا ترمخترع پورې هریوه کوښښ کړی چه درڼا دپاره یوه وسیله پیداکړي او دبشرتیاره خونه رڼا کړي.

دوی هریو د نور او رڼا پالونکي او روزونکي دي چه دبصیرت خاوندان ورته په ډیر قدر اواحترام ګوري.

هغه رڼا چه دخاورو له تېلوپیداکیږي هغه نورچه له لمر اوسپوږمۍ څخه راځي، هغه برق چه داوبوله جریانه حاصلیږي بې دظرف اومحل له تبدیله څه ډیر فرق نلري.

که څوک په دغو ظاهري صورتو نو نه غولیږي دغو نووو احادثو قالبونو او ظروفو ته نه ګوري دشړشمو او پنبې په بوټو، دغوزانو اوزیتون په ونوکښې یوه رڼا او یو راز تېل موجودي چه په هر راز ډیوه کښې ببل کیفیت پیداکوي.

که سړی هغه تیل چه په ډیوه کښې ویني په پنبه کښې وویني یا دغه سیزونکی برق چه په برقي نغریو کښې ګوري په اوبو کښې ولیدای شي، هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره ذره کښې یوه رڼا ویني چه حتی د صحرا په کاڼو کښې ئې هم پیدا کولی شي.

هغه نورچه کلیم په کوه طورکښې لیده دزیتون په هره ونه کښې شته مګر محرمانه سترګې غواړي. که دانسان تعقل قـوي شي او دحواسو په بندکښې محصور پاته نشي (که څه هم دبشر موجـوده علم هماغه رڼاده چه د حواسو له کړکیـو رانوتلي ده او بې له دینه په ده باندې توره شپه ده) په هرشي کښې به یو نور ګوري او دوجود په نړۍ کښې به داتور اوسپین نه وي.

اوس مونږ دحواسوله تاثیر لاندې راغلي یو چه په تیلو غوړلاسونه په پنبه او پندانه وچوو او دسترګو کتل یا لامسه قوه مونږ ته حقیقت بل راز کوي او ظرف و محل راته مختلف انواع اوجناس په مخکښې دروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه راز راز لوښي اومنګي چه په هرکورکښې په بېل بېل صورت وينو زمونږ د نظر مانع نشي نو په هر کورکښې ديوې ويالې اوچينې اوبه دي او د ټولو مشرب يودی، که مونږ دسيند اوويالې، کوهی اوکاريز واورې اوباران په شکلونو، صورتونو او نومونو ونه غوليږو پوهيږو چه همدغه يوشی په څو نومونو يادوو او زمونږ حواسو راته واوره او باران دوه شيه کړيدی. په حقيقت کښې همدغه يو حلاوت دی چه په خټکي، هندوانه، توت، انګور، ناك، مڼه، شفتالو اونورو کښې ئې حلول کړی او په هرمحل کښې ئې بېل صورت بېل رنګ بېل خوند بېل نوم پيداکړی دی.

دغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو ميوو او دانو شربتونه او عرقونه پکښې پراته دي ټول يو راز کيف لري او دکجوری او اربشو په مينځکښې څه ډير فرق نشته.

په دغسې کتنه چه سړی له صورتونو هغه خوا وګوري پوهيږي چه کورت او شړو مبې له يوې غړکې راوتلي دي اومايعات و جما دات زمونږ احساس اوشعور بېل کړی.

هغه وخت چه زمونږتماس له مادياتو نه قطع شي او مجرد شو ،ښائي چه دنن ورځې علم اومعرفت بل راز شي او دغه رڼا بل شانې ووينو، دنن ورځې تنويري وسايل به لکه ددې کوټې بې کاره ډيوې له کاره ولويږي اوعلم و پوهه به په نورو قالبونو کښې ځان ښکاره کړي.

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library